

Edmond Rostand

CYRANO z Bergeracu

PRVNÍ DÍL

PRVNÍ JEDNÁNÍ

Představení v hotelu Burgundském

Scéna 1.

Obecenstvo se pomalu schází. Lze slyšet zvenčí směs hlasů, pak vstoupí prudce de Valvert. Za ním Bellerose.

BELLEROSE Hej, prosím, patnáct sous!

DE VALVERT Vstup volný!

BELLEROSE Pročpak ale?

DE VALVERT Což nevidíte snad, že patřím k dvoru krále?

BELLEROSE *(k Nespokojenci, který chce vstoupit)*
Vy! Platit!

NESPOKOJENEC Neplatím!

BELLEROSE Jak?

NESPOKOJENEC Mušketyr já jsem!

MĚŠTÁK *(uváděje svého syna)*
Dobře se rozhlédni v hotelu Burgundském!

(obecenstvo se schází na představení a baví se mezi sebou)

A teď si pomysli, že tenhle sál vidá
i hry od Rotroua!

HOCH

A Corneillova Cida!

NESPOKOJENEC Co hrají?

DE VALVERT Clorisu.

NESPOKOJENEC A kdo v tom kusu hraje?

DE VALVERT Montfleury.

NESPOKOJENEC Skutečně? To skvělé je!

DE VALVERT Ba právě!

(vstoupí Lignière a Kristián; Lignière nedbale oblečen, distingovaný opilec, Kristián je elegantně oblečen, ale poněkud z módy, je roztržitý)

Scéna 2.

Předešlí, Lignière, Kristián, pak Ragueneau a Le Bret.

CUIGY Lignière!

BRISSAILE *(směje se)*
Střízlivý?

LIGNIÈRE *(tíše ke Kristiánovi)*
Teď vás chci představit.

(Kristián souhlasí)

Pan baron z Neuville.
(zdraví se)

CUIGY *(k Brissaillovi, dívaje se na Kristiána)*

Tu hlavu chtěl bych mít!

LIGNIÈRE *(představuje pány Kristiánovi)*
Pan Cuigy, de Brissaille! Z Touraine on přijel sem!

KRISTIÁN
Teprve dvacet dnů, co v Paříži já jsem.
Chci se stát kadetem. Ten stav mě přilákal.

CUIGY
Pst! Preciózky jdou a vůně plní sál.

LIGNIÈRE *(bere stranou Kristiána)*
Můj milý, kvůli vám svůj drahý čas tu tratím,
tu dámu nevidím, tak k číši své se vrátím.

KRISTIÁN *(prosí ho)*
Musím se dozvědět, kdo to je.

SLEČNA Z BUFETU Citronáda!

KRISTIÁN
Mám strach, je prohnána a koketuje ráda.
Jak s ní jen hovořit? Má duchaplnost mizí,
řeč, kterou mluvíte, je pro mne víc než cizí!
Jsem prostý voják jen - a plachost je můj osud.

LIGNIÈRE
Tam bývá, napravo - lóže je prázdná dosud.
(chce odejít)
Jdu!

KRISTIÁN *(zadržuje ho)*
Prosím zůstaňte!

LIGNIÈRE
Ne, všechno mě tu trýzní,
já v krčmě slovo dal a zde umírám žízni.

SLEČNA Z BUFETU *(jde kolem nich s podnosem)*
Zde štáva?

LIGNIÈRE Co?

SLEČNA Z BUFETU Či mléko?

LIGNIÈRE Fuj!

SLEČNA Z BUFETU Či muškát snad?

LIGNIÈRE *(ke Kristiánovi)*
No, chvilku zůstanu. - Okusím muškát rád.

(slečna mu naleje muškát)

CUIGY *(při vstupu tlustoučkého a veselého mužička)*
Ach, Ragueneau!

LIGNIÈRE *(ke Kristiánovi)*
To náš paštičkář Ragueneau!

RAGUENEAU *(k Ligniérovi)*
Nevíte, prosím vás, kdepak je Cyrano?

LIGNIÈRE *(představuje Ragueneaua Kristiánovi)*
Hle - cukrář básníků, herecké tlupy naší!

RAGUENEAU *(v rozpacích)*
To příliš mnoho cti ...

LIGNIÈRE Mlče, náš mecenáši!

RAGUENEAU No, navštěvují mne ...

LIGNIÈRE
Však na dluh, jen ne skromně...
on sám je básníkem.

RAGUENEAU Tak, říkají to o mně.

LIGNIÈRE Divadlo máte rád?

RAGUENEAU Ze všeho nejradši!

LIGNIÈRE A svoje místo v něm platíte koláči.

RAGUENEAU *(dívá se kolem)*
Kde je však Cyrano? Z toho jsem tumpachový.

LIGNIÈRE Proč?

RAGUENEAU Hraje Montfleury!

LIGNIÈRE Co po tom Cyranovi?

RAGUENEAU Protože Cyrano tu bečku nemá rád.
Na měsíc divadlo mu zapověděl hrát.

NESPOKOJENEC Kdo je ten Cyrano?

BRISSAILLE Nejlepší z kadetů.

DE VALVERT Je šlechtic?

CUIGY Zajisté!

LIGNIÈRE Ten člověk všední není.

LE BRET *(vře)*
Všední? On? Nejlepší z lidského pokolení.

RAGUENEAU Je básník!

BRISSAILLE Učenec!

CUIGY Rvác!

LE BRET Fyzik!

RAGUENEAU Skladatel!

LIGNIÈRE A komičtější tvář svět ještě neviděl.
Uprostřed tváře té veřejně sedí cos,
co jiný ukryl by.

RAGUENEAU Myslíte jeho nos?

LE BRET *(potřásaje hlavou)*
Jen nosu všimnout si, vyzve vás na meče.

NESPOKOJENEC *(krčí rameny)*
Dnes jistě nepřijde! A když, tak uteče.

RAGUENEAU Vsadím se s vámi rád. O půlku kuřete.

(ruch obdivu v sále; Roxana se objeví ve své lóži; Posadí se dopředu, její dueña si sedne v pozadí; Kristián platí slečně z buřetu a Roxanu nevidí)

DE VALVERT *(s výkřiky strojeného obdivu de Guichovi)*
Pohledte, přichází!

Pánové žasněte!
Rozkošná! K zbláznění!
Hotový zázrak krásy.

(Kristián zvedne hlavu, spatří Roxanu a chytne prudce Ligniéra za paži)

KRISTIÁN Tamhle je!

LIGNIÈRE *(dívaje se)*
Která?

KRISTIÁN Tam! Ted' právě usedá si.

LIGNIÈRE *(pomalu srkaje muškát)*
Ta? To je Roxana - Madléna Robinová,
svobodná, sirotek... sestřenka Cyranova.

(v tom okamžiku přistoupí k lóži velmi elegantní kavalír a vstojí hovoří chvíli s Roxanou)

KRISTIÁN

(zachvěje se)

A ten muž, co je s ní? Kdo je to?

LIGNIÈRE

(začíná být opilý, přimhujuje oči)

Kdo? De Guiche,

je hrabě, má ji rád, však ženatý je již,
stojí si vysoko a Roxanu chce vdát
za pana de Valvert... ten má mu pomáhat
u dvora ještě výš. Tak chodí to tu, hochu.
V ty jeho záměry jsem pronikl už trochu,
a složil písničku. Ten jistě hněvem vzplane!
Konec jest jízlivý... Poslyšte!

(vstane potáče se, zvedne sklenici a chce zpívat)

KRISTIÁN

Sbohem, pane!

LIGNIÈRE

Vy jdete?

KRISTIÁN

K hraběti de Valvert!

LIGNIÈRE

Pozor tam!

Ať nezabije vás!

(mrknutím oka mu na Roxanu ukazuje)

Zůstaňte, hledí k vám.

Scéna 3.

Předešlí bez Ligniéra, de Guiche, de Valvert, pak Montfleury.

KRISTIÁN

Řas to vem! Půjdu tam a v tvář mu vrhnu svou...

*(strčí ruku do kapsy, setká se tam s rukou zloděje, který
ho chtěl okrást)*

DLOUHOPRSTÁK Aj!

KRISTIÁN

(nepustí jeho ruku)

Rukavičku chci...

DLOUHOPRSTÁK

(se smutným úsměvem)

A máte ruku mou!

(změní tón tiše a rychle)

Pusťte mě, povím vám...

KRISTIÁN

Co?

DLOUHOPRSTÁK

Že váš přítel, ten,
s nímž jste tu prve stál...

KRISTIÁN

Mluv!

DLOUHOPRSTÁK

Má být přepaden.

Někoho nahoře urazil písní svojí,
sto mužů v bráně k Nesle už připraveno stojí.
Rychle ho varujte!

KRISTIÁN

(teprve teď mu pustí ruku)

Však kde ho mám teď najít?

DLOUHOPRSTÁK

Už vám nic nezbývá, než do všech krčem zajít,
nechte v nich dopisy, aby byl moudrý z toho.

KRISTIÁN

Už běžím, lotrové! Sto mužů na jednoho!
(vrhne láskyplný pohled na Roxanu; odkvapí)

(tři rány za scénou; housle tlumeně hrají)

DE VALVERT

Židle sem! Rychleji!

NESPOKOJENEC

Začněte!

DE GUICHE

Čekáme!

LE BRET

Cyrano není tu!

Scéna 4.

Předešlí, Cyrano, pak Bellerose.

MONTFLEURY *(ke šlechticům)*

Pomozte, vzácní pání!

DE VALVERT *(nonšalantně)*

Jen hrajte!

CYRANO

Tlustochu, dál jestli budeš hrát,
já budu přinucen tě za trest zfackovat!

DE VALVERT

(vstane)

Tak hrajte... Montfleury!

CYRANO

Ať táhne, jak se sluší,
nebo ho vykuchám a utrhu mu uši!

NESPOKOJENEC Snad přece...

CYRANO

Ven s ním!

NESPOKOJENEC

Ne...

CYRANO

Chceš, chlape, odvetu?

Z jeviště udělám pult jako v bufetu
a na něm rozsekám tu vlašskou mortadellu!

MONTFLEURY

(s veškerou důstojností)

Ta slina na mou tvář Thálie patří čelu!

CYRANO

(velmi zdvořile)

Ta múza, hlupáku, ta múza přelíbezná,
jíž se tu rouháte, vás, tupče, vůbec nezná.

VŠICHNI

(skandují)

Montfleury! Montfleury!

MĚŠTÁK

My chceme jeho kus!

CYRANO

(k těm, kteří kolem něho křičí)

Prosím vás, pánové, můj nestupňujte hnus.

DVA LOKAJOVÉ

(zpívají v pozadí)

Pan Cyrano má vztek

a dělá tyrana.

Copak chce tyránek?

Hra bude sehrána!

VŠICHNI

(zpívají)

Hra bude dohrána!

CYRANO

Tu píseň uslyším-li s tímto refrénem,
všechny vás pomlátím...

MĚŠTÁK

Copak jste Samsonem?

CYRANO

Já vás...

DVA LOKAJOVÉ

Mňau...

CYRANO

Mlčte už! A dejte na mou výzvu!

Anebo na souboj vás všechny tady vyzvu!

(lokajům)

Sem, mladý hrdino, jména si znamenám,

ať dojde na všechny, každému číslo dám!

(obráť se ke scéně, kde Montfleury v úzkosti čeká)

Chci čisté divadlo mít od tohoto vědu,

a ne-li,

(ruku na kordu)

s jistotou do boje

kord svůj vedu.

MONTFLEURY

Já...

CYRANO *(sestoupí ze židle, posadí se doprostřed kruhu, který se kolem něho vytvořil, a rozloží se jako doma)*
Třikrát zatleskám, ty plná luno bédná,
po třetí ztratíš se...

MONTFLEURY Ehm!

CYRANO *(tleskne)* Neslyšel jsi? Jedna!

MONTFLEURY Já...

DE GUICHE *(z lóže)*
Zůstat!

MĚŠTÁK Zůstane?

CUIGY Ne, raději ať letí!

MONTFLEURY Já myslím, pánové...

CYRANO *(tleskne)* Dvě!

MONTFLEURY Lépe snad ...

CYRANO *(tleskne)* A třetí!

*(Montfleury zmizí jako v propadlišti; bouře smíchu, pís-
kání, sykotu, křiku)*

BELLEROSE *(k Cyranovi)*
Řekněte, prosím vás, co proti němu máte?

CYRANO *(s grácií, stále sedě)*
To, pane, trapné je, že se mě na to ptáte.
Já dva mám důvody a na každém z nich dosti:
pro primo verše rve a dře je bez lítosti,
jak starý nádeník je pracně k výši vznáší,
kam lítat měly by! Secundo k prosbě vaší,
to je mé tajemství...

MĚŠTÁK *(za ním)* Clorisu chceme vidět!

CYRANO *(otočí se s židlí k měšťanu a praví s úctou)*
Vážený, za ten vkus byste se mohl stydět.

1. PRECIÓZKA *(v lóžích)*
Ta drzost!

2. PRECIÓZKA Nebesa!

CYRANO Mé přespanilé dámy,
ó kveťte, plaňte dál, snů buďte vidinami,
svým sladkým úsměvem okouzlete i rov,
nám verše vdechňte, však soudit - škoda slov!

BELLEROSE Však vstupné vrátíte!

CYRANO *(otočí se židlí k scéně)*
To slovo na mou duši
je velmi rozumné, je vyslovit se sluší!
Do pláště Thálie já nechci dělat díru.
(vstane a hodí váček na scénu)
Ten váček vezměte a mlčte. Jděte v míru!

VŠICHNI *(udivení)*
Ah, oh!

BELLEROSE *(rychle sebere váček a potězkává jej)*
Za cenu tu bych dovolil vám rád
Clorisu každý den nám třeba zakázat.

VŠICHNI Cože?

BELLEROSE Nám vysmívat se můžete, jak chcete!
Sál třeba vyprázdnit? Nu, tak jej vyprázdněte!

*(všichni začínají odcházet, Cyrano se spokojeně rozhlíží,
ale dav se náhle zastaví, upozorněn)*

LE BRET *(k Cyranovi)*
To bylo šílenství!

NESPOKOJENEC *(přistoupil k Cyranovi)*
Vy, pane, to je skandál!
Montfleurý přízeň má vévody de Candál!
Máte vy ochránce?

CYRANO Ne!

NESPOKOJENEC Jakže?

CYRANO Nemám, pane.

NESPOKOJENEC A nikdo ze dvora se vás tu nezastane?

CYRANO Ne, třikrát řekl jsem. Po čtvrté pravím nyní,
že nemám ochránce.
(ruku na meč!)
Však zde mám ochránkyni!

NESPOKOJENEC Jistě vás dostane, když zůstanete zde.
Utečte z Paříže!

CYRANO Tak zlé to nebude.
Zvlášť když já
(ukazuje na meč)
ruku svou o tohle prodloužím!

NESPOKOJENEC Vy myslíte si snad ...?

CYRANO Co v hlavě mám, to vím.

NESPOKOJENEC Však...

CYRANO Jděte po svých teď!

NESPOKOJENEC Však...

CYRANO Běžte! - Prosim ale,
řekněte, na můj nos proč díváte se stále?

NESPOKOJENEC *(zmaten)*
Já...

CYRANO *(pokročí k němu)*
Divný je vám snad?

NESPOKOJENEC *(ustupuje)* Proč, pane?

CYRANO Copak cloní
mé rty a třese se tak jako rypák sloní?

NESPOKOJENEC Já nevím...

CYRANO Křivý je snad jako zobák sovy?

NESPOKOJENEC Já...

CYRANO Nebo na špičce vyrostl nádor nový?

NESPOKOJENEC Já...

CYRANO Hnuší se vám snad?

NESPOKOJENEC Ó, pane!

CYRANO Málo zdravá
je barva jeho snad?

NESPOKOJENEC Óh!

CYRANO Forma není pravá?

NESPOKOJENEC Ni za mák...

CYRANO Tedy proč váš zrak tam pozvedá se?
Nejspíš že, pane můj, vám příliš velký zdá se.

NESPOKOJENEC *(koktaje)*
Ne, vždyť je maličký, malinký, nepatrný!

CYRANO Jak, mám snad směšný být, ó nesnesu té skvrny,
já že mám malý nos?

NESPOKOJENEC Ó nebe!

CYRANO Hrozný mám!
Tys ploskonosý blb, slyš, co ti povídám,
na tenhle přívěšek, jenž zdobiti mě ráčí,
jsem hrdý, velký nos velkého ducha značí
a srdce dobrotu a zdvořilost a cit
a ráznou odvahu, čím jsem, čím nesmíš být,
ani se domýšlet, že budeš. Tvář tvá podlá,
kterou teď ruka má zpolíčkovati hodlá,
je rovněž zbavena...
(políčkuje jej)

NESPOKOJENEC Ach!

CYRANO Hrdosti a síly
a vzletu, chytrosti, z níž jiskry by se lily,
a každé nádhery a nosu konečně,
(obráť ho za ramena a slova doprovází gestem)
jak zadní tvoje tvář, do které bezděčně
má bota bezcitná své píše pohrdání!
To oslům svědčí vždy. A víc než domlouvání.

(Nespokojenec uteče)

DE GUICHE No, to už nudné je!

DE VALVERT *(krčí rameny)* Však fanfaron je řádný!

DE GUICHE A zpražit neumí z vás opravdu ho žádný?

DE VALVERT Mám něco. Zkrotím ho. Vtipem ho usadím.
(pokročí k Cyranoovi a drže se před něj postaví)
Vy, pane, máte nos... nos velký...

CYRANO *(vážně)* Ano, vím.

DE VALVERT *(směje se)*
Ha...

CYRANO *(klidně)*
To je všechno?

DE VALVERT Ne... No... Ano!

CYRANO To je málo.

Co krásných urážek se tady říci dalo,
a přitom měnit tón - já hned vám příklad dám:
Výbojně: „Pane můj, když nos tak velký mám,
na místě bylo by ho nechat amputovat!“
Přátelsky: „Ve vašem jej vidím šálku plovat,
pijte spíš z korbale anebo ze džberu!“
Popisně: „Pohoří! Nezvyklých rozměrů!
Co pravím pohoří, to velehorský štít!“
Zvědavě: „Futrál ten musíte s sebou mít?
Na psací náčiní, na nůžky skříň to snad?“
S grácií: „Pane můj, máte tak ptáky rád,
že o ně otcovsky tak pečujete stále,
že bidlo nosíte pro dráčky jejich malé?“
Dotěrně: „Pane můj, když kouříte, snad jím
tak stoupá k obloze váš tabákový dým,
že křičí sousedi: Kdepak to zase hoří?“
S výstrahou: „Pozor jen, pod jeho tíhou boří
se pod nohama zem, vždyť se s ním propadnete!“
Něžňounce: „Slunečník si nad ním roztáhněte,
jinak by v létě vám jistě se rozehrál!“
Učeně: „Elaphus maximus!“ A jak dál?

Rytířsky: „Příteli, když módní je ten hák,
poslouží k všem kloboukům. Je to tak!“
S patosem: „Obrovský ty nose, vítr žádný
škodit ti nemůže - až na severák chladný!“
Venkovsky: „Tohle nos? Pročpak ten planý křik,
obrovská ředkvička či meloun trpaslík!“
Reálně: „Domeček? Řekněte rovnou dům!“
Vojensky: „Namiř to - a pozor - vypal! Bum!“
To byste přibližně byl řekl, milý hochu,
kdybyste ducha měl a vzdělanosti trochu.
Však ducha, nejchudší vy ze všech bytostí,
jste neměl za nehet a z lidské moudrosti
tři znáte písmena, jež v slovo „blb“ se svíjí.
A kdybyste byl měl jen onu fantazii,
že byste mohl zde, před tímto slavným sborem,
mně se vším posloužit, jak já vám, věřte skorem
ni čtvrtku z šprýmů těch neudal byste tady,
ani půl začátku, neb vězte, pane mladý,
že ač jich užívám, dle chuti si je volím,
jimi se obsloužit nikomu nedovolím.

DE GUICHE (chce zdrceného hraběte odvést)
Nechte ho, vikomte!

DE VALVERT (udýchán) Ten arogantní tón!
Ubohý kobylník... rukavic nemá on!
Chodí tu bez mašlí, bez kraje, bez manžet!

CYRANO Já nosím v nitru svém své elegance květ,
jak švihák moderní se ovšem neparádím,
ač mihn jsem koketní, svůj úbor v souzvuk ladím.
Já kráčím bez cetek, svou zářím volností,
můj chochol pýcha je s života radostí,
kryt svými výboji, a to jsou mašle moje,
jen ducha kroutím výš tak jako kníry svoje.
Však smělost neměl bych vyjít teď mezi lidi,
urážku nesmytou když na čele mi vidí.
Že nemám rukavic? Ty jsi jen pro maškaru!

Ó, jednu přece mám, je ze starého páru,
ta druhá, nevím kde, mi dávno překážela,
tak vmetl jsem ji kdys v střed nestoudného čela!

DE VALVERT Taškář a ničema a tluchuba a pes!

CYRANO (sundá klobouk a pozdraví, jako by se mu hrabě představoval)

A já jsem Cyrano, Savinien, Herkules
Bergerac...

(smích)

DE VALVERT Šašku!

CYRANO (vykřikne, jako by byl v křečích)
Au!

DE VALVERT (který ustoupil, se obrátí)
Co pravil ničema?

CYRANO (s posunkem bolesti)
Je třeba mečem hnout, už v pochvě křeče má,
z prostého důvodu, že nevodím ho v seč.

DE VALVERT Co jste to povídal?

CYRANO Má šimrání můj meč!

DE VALVERT (tasí)
Tak budiž!

CYRANO Malou vám, však pěknou ránu dám.

DE VALVERT (potupně)
Básníku!

CYRANO

Básník jsem, a než vás spořádám,
já v rytmu souboje a hezky v souladu
vám složím baladu.

DE VALVERT

Jak, pane, baladu?

CYRANO

Co je to balada to sotva ví můj sok?

DE VALVERT

Jak?

CYRANO

(odřikává školským tónem)

Ano, balada se skládá ze tří slok
po osmi verších...

DE VALVERT

Oh!

CYRANO

(pokračuje)

Čtyři má při posláních.

DE VALVERT

Vy...

CYRANO

Já ji přednesu a na závěr svou zbraní
při verši posledním vás bodnu!

DE VALVERT

Ne!

CYRANO

(ukáže)
(deklamuje)

Jo,

sem!

Balada souboje v hotelu Burgundském,
jež měl pan Bergerac s lumpem, co neměl čest.

DE VALVERT

A co má tohle být?

CYRANO

To, pane, titul jest!

(celý sál je rozčilen do nejvyšší míry)

PRECIÓZKY

Ach, to je zábavné!

BRISSAILLE

Sedněte!

CUIGY

Ticho jen!

CYRANO

(zavře na chvíli oči)

Tak, rýmy své už mám... zde stojím připraven!
(vše, co říká, doprovází přiměřenými gesty)

Svůj širák odhazuji v dáli

a s grácií. Tam leží on!

Pláší zvolna spouštím, jenž mne halí,

a tasím - luzný těla sklon,

elegantně jak seladon!

A hbitě, jako Scaramouche,

dej pozor, tys mi Myrmidon!

Při posláních tě bodnu už.

(při zkrácení zbraní)

Tak klidný jsi a k ránu stálý?

Tě prošpikovat zlý mám shon,

do boku, jater, v srdce zdali

nebo tě bodnout pod kordon?

Jak kordy cinkají din, don!

Hrot kordu mého, jen se tuž,

jak muška lítá, rým jak zvon,

při posláních tě bodnu už!

Mně chybí rým a to mě pálí...

ty couváš, sníš jak v zimy skon?

Sám dáš mi rým, zrak se ti kalí,

já odrazím kord v dobrý tón,

chtěls ranit mne? Jen žádný ston!

Teď výpad! Ukaž, jsi-li muž,

toč rožeň svůj, tys Laridon!

Při posláních tě bodnu už!

(ohláňuje slavnostně)

Posláním.

Teď Boha žádej o pardón,

teď kvarta, lehký sek a nuž

teď útok, kryt.

(doráží naň)

Tys fanfarón!

Při posláni tě bodnu už!

(de Valvert se kácí, Cyrano pozdravuje; potlesk; téměř všichni obklíčí Cyrana a gratulují mu; RaguenEAU tančí nadšením; Le Bret je šťastný a unesen, přátelé hraběte ho podpírají a odvádějí)

VŠICHNI

(dlouhým křikem)

Ah!

1. PRECIÓZKA

Skvostné!

2. PRECIÓZKA

Rozkošné!

RAGUENEAU

Báječné!

CUIGY

Neslýchané!

LE BRET

K zbláznění!

(tlačence kolem Cyrana)

KVĚTINÁŘKA

Výborně!

MĚŠTÁK

Mé blahopřání, pane!

BELLEROSE

Je konec!

LE BRET

(Cyranovi)

Půjdeme.

CYRANO

Nechej je odejít.

(všichni postupně odcházejí, uctivě Cyrana pozdravují)

SLEČNA Z BUFETU (k Cyranovi)

Nemáte hlad?

CYRANO

(hrdě)

Ne!

(slečna poodejde)

LE BRET

Proč?

CYRANO

Jak to jen vysvětlit?

Jsem zkrátka bez groše.

LE BRET

(napodobí gesto, s nímž odhodil váček)

A co ten váček tam?

CYRANO

Můj důchod na měsíc, jsem hotov, viděls sám!

LE BRET

Na měsíc? A co teď?

CYRANO

Jdu s prázdnou kapsou domů.

LE BRET

To byla pitomost!

CYRANO

Však jaké gesto k tomu!

SLEČNA Z BUFETU (znovu přistoupí)

(Cyrano a Le Bret se obrátí, ona plaše předstoupí)

Pán určitě má hlad... ráda vám... okamžitě

(ukazuje na bufet)

vším, co mám, posloužím...

(nadšeně)

Jen berte!

CYRANO

(smekne)

Drahe dítě,

ač pýcha Gaskoňce mi přísně zapovídá
vzít si to nejmenší, co vaše ručka hlídá,

však zarmoutit teď vás, to měl bych pocít hrozný,
tak přijmu...

(vybírá) maličkost, zde, vidím,
máte hrozny,

jen zrnko!

(chce mu dát celý hrozen, on vezme jen zrnko)

Jediné... a sklenku vody...

(chce mu nalít vína, on odmítá)

čistě!

A makarónu půl...

(vrátí druhou polovičku)

LE BRET Ty blázníš, to je jisté!

SLEČNA Z BUFETU Ó prosím, berte jen!

CYRANO Tu ručku k políbení!
(políbí jí ruku jako princezně)

SLEČNA Z BUFETU Dík, pane!
(ukloní se)

Dobrou noc!

(odejde)

Scéna 5.

Cyrano, Le Bret.

CYRANO (k Le Bretovi)

Povídej. Už tu není.

Jíst! - Pít! - A zákusek!
(sedne si)

K jídlu si sednu rád.

Ach, nevíš, příteli, jak děsný měl jsem hlad!

LE BRET

Děláš si zbytečně přemíru nepřátel!

CYRANO

Kolik jich přibýlo, to bych teď vědět chtěl.

LE BRET

Osm a čtyřicet - a bez dam.

CYRANO

Počítejme!

LE BRET

Montfleury, měšťáci, de Guiche a k tomu dejme -

CYRANO

...i Akademii! Já bloudil sem a tam,
měl mnoho závazků, teď jeden cíl jen mám.

LE BRET

A jaký?

CYRANO

Nejprostší, ten sledovat mě nech,
chci úžas probouzet ve všem a údiv všech!

LE BRET

(krčí rameny)

No prosím. - Řekni však, proč živíš zrovna ty
zášť k Montfleurymu? Proč?

CYRANO

Ten Silén břichatý,
jenž nedosáhne si na pupek svého břicha,
má zálusk na ženy, myslí, když při hře vzdychá,
že nebezpečný je, a žabí svoje oči
jak kapr přihlouplý do lóží chtivě točí.
Já nenávidím ho od večera, kdy na ní
svým utkvěl pohledem, ó, já měl tenkrát zdání,
jak by slimák byl květ krásný poslintal!...

LE BRET

(udiven)

Je možné, příteli?

CYRANO

(s trpkým úsměvem)

Já že bych miloval?

(změní tón, vážně)

Ba pravda! Miluji!

LE BRET Koho? Mluv! Koho jen?

CYRANO   Jen moudrou rozvahu! Mně zakázán je sen
být někdy milován i od ošklivé ženy,
s tím nose, na loket dopředu vystřeným.
Co zbývá? Miluji - výsměchu kolik zkusím,
mám rád tu nejhezčí. Proč? Proto jen, že musím!

LE BRET Říkáš, tu nejhezčí?

CYRANO   Je prostě vrchol krásy,
má ducha, grácii
(zkrúšen)
a krásné zlaté vlasy!
Kdo její úsměv zná, ví, co je dokonalé,
kam hne se, záznaky z ničeho tvoří stále.

LE BRET   Chápu vše.

CYRANO *Ve skutečnosti* Tohle je ta pravda poznaná!

LE BRET   Sestřenka Madleina.

CYRANO Máš pravdu, Roxana!

LE BRET Tím líp! Když máš ji rád, vyber si chvíli pravou,
a lásku vyznej teď, když zahrnut jsi slávou!

CYRANO   Jen pohled', příteli, a řekni mi, zda smím
mít vůbec naději s tím nosem obludným!
Já nemám iluze! U ďábla! Stane se,
že v jarním večeru mě touha zaneše
za město do sadů, kde vůní všechno dýše,
tam vidím milence, jak milují se tiše,
jak zavěšení jdou, on krásný, ona snící,
a jak se horoucně líbají při měsíci.
Tak v svitu stříbrném drobnými krůčky jít...
bych s jednou také chtěl a v objetí ji mít...

70

**Já šlím - procítám - víš, s kým se procházím?
S touhletou příšerou, s tím nose m proklatým!**

LE BRET Kde láska rozkveté, o to se nestará!

CYRANO Mám Kleopatru rád: mám tvář snad Caesara?
Mám Bereniku rád: mohu snad Titem být?

LE BRET Však ty máš odvalu a ducha, ty máš cit, zrak dívky z bufetu, jež večeri ti dala, bezpečně prozradil, že by tě milovala.

Scéna 6.

Cyrano, Le Bret, Dueña.

DUEŇA *(vejde s obřadným pozdravem)*
Má paní Roxana vás zdraví srdečně.
Chtěla by požádat o schůzku.

CYRANO   (zmaten)   Koho? Mě?

DUEŇA (s úklonou)
Chce něco říci vám.

CYRANO Mně?

DUEŇA (s úklonou) Ano, moje paní.

CYRANO (zavrávorá)
Ach, Bože,

DUEŇA Půjdeme hned ráno za svítání
k svatému Rochovi na mši...

CYRANO **Můj Bože milý!**

71

DUEŇA Ráda by s vámi pak mluvila - aspoň chvíli.

CYRANO *(vzrušen)*
Kde? Bože, jenom kde?

DUEŇA Nu rychle!

CYRANO Kam, jen kam?

DUEŇA Kde?

CYRANO Cukrář - Ragueneau.

DUEŇA Kde bydlí?

CYRANO Má svůj krám
u... u Saint Honoré... Ach Bože!

DUEŇA Na tom místě
v cukrárně o sedmé. Vy budete tam?

CYRANO Jistě!

(dueňá odejde)

Scéna 7.

Cyrano, Le Bret, pak Cuigy, Brissaille, Lignière, hudebníci.

CYRANO Mám schůzku s Roxanou!

LE BRET Tvůj smutek rychle míjí.

CYRANO Ach, dělej, co dělej, ví alespoň, že žiji!

LE BRET Teď klidný budeš snad?

CYRANO *(bez sebe)* Co tě to napadá!
Teď budu drtící jako vír tornáda,
teď chtěl bych porazit celičkou armádu
a deset srdcí mít a ramen hromadu,
ne trpaslíky už,
(křičí hlasitě)
teď probodat chci obry!

(chce odejít, vstoupí Cuigy, Brissaille a další, podírají Ligniéra, který je úplně opilý)

CYRANO Podívej!

LIGNIÈRE Ty příteli můj dobrý!

CUIGY Našli jsme ve stáji poetu opilého !

CYRANO *(pozná jej)*
Vždyť je to Lignière... Mluv, co se stalo zlého?

CUIGY Hledá tě...

BRISSAILLE Nemůže jít domů!

CYRANO Nevím věru...

LIGNIÈRE *(hlasem nejistým ukazuje lístek celý roztrhaný)*
Ten lístek - výstraha - sto mužů čeká v šeru
pro píseň - teď je noc - a nebezpečná k tomu
u Nesleské brány tam - tamtudy musím domů...
Nechte mě přespát zde, tu u vás... Nelze stát...

CYRANO Sto mužů, povidáš? Ty budeš doma spát!

LIGNIÈRE *(zděšen)*
Jenomže...

CYRANO *(děsivým hlasem)*

Neboj se!

A jdi! Já přísahám,
že dnešní noci chci stráž obstarat ti sám!
(*k ostatním*)
Vy račte za námi, abyste svědky byli!

CUIGY   Sto chlapů, uvaž jen...

CYRANO   Dnes na víc já mám síly!

SLEČNA Z BUFETU   A k čemu chránit ho?

CYRANO   Tohle je moje věc.

KVĚTINÁŘKA   Tak všední opilec!

CYRANO   (*obráť se na ni*)
Nejenom opilec.

Teď pojďme!
(*k ostatním*)
V bitce té až obklopí mne vrazi,
nechoďte na pomoc, prosím vás, páni drazí!

SLEČNA Z BUFETU   To musím vidět!

CYRANO   Jdem!

BRISSAILLE   Jdem všichni!

CUIGY   Zajisté!

CYRANO   (*k hudebníkům*)
K pochodu zahraj nám páni houslisté!
(*obráť se před odchodem ke květinářce*)
Než noční Paříží půjdeme k bráně Nesle,
vám ještě, slečinko, bych odpověď dát chtěl.
Proč za zhýralce jdu bojovat se sto rváči?
Že je to přítel můj. Mně tenhle důvod stačí.
(*tasí kord; odejde*)

DRUHÉ JEDNÁNÍ

Paštikárna básníků

Scéna: krám Raguneaua, cukráře a paštikáře.

Scéna 1.

Raguneau, paštikáři, pak Líza. Raguneau sedí za stolem a píše s tváří nadšenou a počítá na prstech.

1. PÁSTIKÁŘ   Koláče!
(*přináší dva podnosy*)
Koblihy!

2. PÁSTIKÁŘ   (*přináší mísu s pečením ozdobenou květinami*)
Páv!

3. PÁSTIKÁŘ   (*se dvěma talíři*)
Piškot! Paštiky!

RAGUENEAU   (*přestane psát a zvedne hlavu*)
Svit jitra stříbrný již zlatí nám rendlíky!
Teď můžu v srdci tvém, jež zpívá, potlačit přece,
přijde zas lry čas - teď volají tě pece!

1. PÁSTIKÁŘ   (*předstoupí s talířkem přikrytým ubrouskem*)
V myšlenkách na vás jen, můj mistře, a mám víru,
že zavdčím se vám, jsem upek -
(*odkryje talíř, je vidět velký dort ve formě lry*)

RAGUENEAU   Bože, lryu!

(*dává mu spropitné*)
Jdi, na mě zdraví pij!
(*zpozoruje Lízu, jak vstoupila*)
Má žena, rychle ven
a schovej spropitné!

(*1. paštikář odběhne*)

Trapné jen!
(položí na stůl hromadu papírových kornoutů)

LÍZA Trapné jen!
(*položí na stůl hromadu papírových kornoutů*)

LÍZA (suše) Jsou dobré na kornouty,
ty verše, kterými vám plní všechny kouty
ti bídni škrabáci namísto placení.

LÍZA Zaslouží víc ten brak?

LÍZA Prosím vás, dlouho se budete nad tím vztekat?

Ragueneau, Líza, Cyrano, později Nespokojenec.

RAGUENEAU (úslužně ho zdraví) Šest!

CYRANO Hodinu ještě čekat!
(netrpělivě se prochází)

CYRANO **Co?**

RAGUENEAU Souboj!

CYRANO Kterýpak?

RAGUENEAU V hotelu Burgundském.

CYRANO (pohrdavě) V hotelu - ten? - Ach, tak!

RAGUENEAU   Ten souboj ve verších.

LÍZA Je blázen z nich můj muž.

CYRANO   Žert!

RAGUENEAU (chytne rožen a rozežene se jím)
„Při poslání, ó, při něm tě bodnu už!“
Při poslání - a bod!
(šermuje v nadšení)
- No něco úžasného!

CYRANO Čekám tu někoho. Pak, prosím, samotného
mě tady necháte.

RAGUENEAU Ach, dnes to možné není,
přijdou mí básníci.

LÍZA (ironicky) Vždy první při krmení.

CYRANO Vid' že je pošleš pryč, když o to řeknu ti.
Teď je?

RAGUENEAU Šest deset!

CYRANO (nervózní si sedne ke stolu a vezme papír)
Tak? Máš péro?

RAGUENEAU (podává mu své, které má za uchem)
Labutí!

NESPOKOJENEC (vstoupí)
Zdař Bůh!

(Líza mu jde vstříc)

CYRANO (se obrátí)
Kdo je to?

RAGUENEAU Rváč - a přítel mojí ženy.

CYRANO (chopí se péra a posuňkem zažene Ragueneaua)
Pst!
(píše) Ano, ano...tak... A pak ho zalepený
pošlu a uprchnu. Než řek bych slůvko jí,
to raděj zemřel bych. Však psát, to jde mi líp.
Vždyť všechno napsáno je dávno na dně duše -
mně stačí prostě dnes to opsat jednoduše.
(píše)

Scéna 3.

Ragueneau, Líza, Nespokojenec, Cyrano píše u stolu, básníci.

LÍZA (k Ragueneauovi)
Tady jsou. Vyžírky.

1. BÁSNÍK (taktéž) Ó bratře!

2. BÁSNÍK (taktéž) Bratříčku!

3. BÁSNÍK Ty orle cukrářů!
(čenicchá)
Čichám tu paštičku!

1. BÁSNÍK Ty králi - kuchaři!

2. BÁSNÍK Císaři paštikáři!

RAGUENEAU (obklíčen, objímán, pozdravován)
Jen s nimi šťasten jsem. A duše má, ta září!

1. BÁSNÍK U Nesleské brány dav se srotil a jen stěží
jsme prodrali se sem.

2. BÁSNÍK Vždyť osm lumpů leží
na dlažbě v krvi své. Všech osm mrtvých!

CYRANO (zvedne hlavu) Ba ne.
Myslím, že sedm jen.
(píše dál)

RAGUENEAU (k Cyranovi)
A víte, prosím, pane,
kdo vyhrál souboj ten?

CYRANO (nedbale) Já? - Ne!

LÍZA (k Nespokojenci) A vy?

NESPOKOJENEC (hladí si kníry) Já snad!

1. BÁSNÍK Jak jenom jediný tam takhle mohl hnát
celý dav ničemů!

2. BÁSNÍK Všechny je rozehnal!

LÍZA Musí být strašlivý, kdo tohle dokázal.

RAGUENEAU *(k 2. básníkovi)*
Já recept zveršoval.

2. BÁSNÍK *(usedne vedle mísy krémových trubiček)*
Ta básněn budiž čtena!

3. BÁSNÍK *(pozoruje dlouho jednu paštičku, pak si ji vezme)*
Tahleta paštička není moc podařená.
(kousne do ní)

RAGUENEAU *(připraven k recitaci, zakašle, upevní si čepičku na hlavě a postaví se do pózy)*
Můj recept ve verších...

2. BÁSNÍK *(šfouchne loktem třetího)*
Ty snídáš?
(vezme si trubičku)

1. BÁSNÍK *(k druhému)* Obědváš?
(vezme si koláč)

RAGUENEAU Recept, jak mandlové paštičky dělat máš.

Utluč v pěny bílý var
vajec pár,
do té pěny šumné čile
citronovou šťávu dej,
pak tam vlej
sladkých mandlí mléko bílé.

Koblihové těsto vem,
vraž ho sem
do formičky na paštičky,
prstem ucpí těsta bok,
sladký mok
pak tam vkapej do kapičky.

V těchto rourkách bílý sníh
jak se mih,

do pece s tím, brzy plavé
šíky jich se vyhrnou,
a to jsou
mandlové paštičky pravé!

3. BÁSNÍK *(s plnými ústy)*
Jak skvostné!

2. BÁSNÍK Rozkošné!

1. BÁSNÍK *(se dusí)* Hm!
(ustoupí dozadu, kde se cpou; Cyrano přistoupí k Ragueneauovi)

CYRANO Nadšený veršem svým,
jak cpou se, nevidíš?

RAGUENEAU *(šeptá)* Můj pane, to já vím.
Však nechci rušit je, dělám, že nevím nic,
že básně své jim čtu, znamená pro mě víc.

CYRANO *(položí mu ruku na rameno)*
Ty se mi líbíš!

(Ragueneau odejde; Cyrano prudce)

Hej, Lízo!

(Líza vytržená z rozhovoru s Nespokojencem přistoupí k Cyranovi)

Ten kapitán
vás obléhá?

LÍZA *(uražena)*
Můj zrak toho, kdo není zván,
v prach srazí pokaždé, když míří na mou ctnost.

CYRANO Na pohled vítěze je sklopený až dost.
(*Líza potlačuje hněv*)

Mám tvého muže rád, a proto, Lízo, věz,
nestrpím, aby mu do zelí někdo lez.

LÍZA Já...

CYRANO (*hlasitěji*)
Rozumíme si...

(*pozdraví Nespokojence, postaví se ke dveřím a podívá se na hodiny*)

LÍZA (*k Nespokojenci, který prostě Cyranův pozdrav opakoval*)
Tak řekněte mu cos
o jeho nose přec...

NESPOKOJENEC Ten jeho nos... ach! Nos!

LÍZA (*prudce odejde, Nespokojenec za ní*)

CYRANO (*dává znamení Ragueneauovi, aby odvedl básníky*)
Pst!

RAGUENEAU (*ukazuje básníkům dveře vpravo*)
Tam nám bude líp.
(*odvádí básníky*)
Tam budeme si číst.

1.BÁSNÍK (*zoufale s plnými ústy*)
Však moje koláče ...

2.BÁSNÍK Ty odnesem!

(*odejdou za Ragueneauem a poberou, co mohou*)

Scéna 4.

Cyrano, Roxana, Dueña.

CYRANO Svůj list
jí předám jedině až při nejmenším vzplání
jiskřičky naděje!

(objeví se Roxana s Dueňou; Cyrano k Dueně)

Na jedno slovo, paní!

DUEÑA I čtyři.

CYRANO Mlsáte?

DUEÑA Ach, Bože, k smrti ráda.

CYRANO (*vezme hbitě jeden pytlík ze stolu*)
Tak, zde dva sonety od pana Benserada.

DUEÑA Brr!

CYRANO Které naplním plněnou broskví.

DUEÑA (*změní tón*) Jděte!

CYRANO A taky trubičky s vaječným krémem chcete?
Nebo spíš koláčky?

DUEÑA Po těch mám zimnici!

CYRANO (*naplní jí náruč pytlíky*)
A pěkně se vším ven, hodovat v ulici.

DUEÑA Však ...

CYRANO (*strká ji ven*)

Rychle! Do toho! A ne snad, aby zbyly!
(vrátí se k Roxaně, zastaví se s odkrytou hlavou v uctivé vzdálenosti)

Scéna 5.

Cyrano, Roxana, Dueña na chvíli.

CYRANO   Děkuji, paní má, za tuto krásnou chvíli!
Myslel jsem, že jste už docela zapomněla,
a zatím za mnou sem... co jste mi říci chtěla?

ROXANA   Přicházím především vám vřelě díky vzdát,
kavalír, kterému váš kord dal včera mat,
je onen, jehož pán... který mne sám chce mít...

CYRANO   De Guiche?

ROXANA   (sklopí zrak)
Chce za muže mi dát...

CYRANO   Jak za vývěsní štít.
A já se tedy bil a lépe, paní, tak
ne pro svůj hnusný nos, jen pro váš krásný zrak.

ROXANA   Pak chtěla jsem vám říct, nejde to takhle hned,
nejdřív bych musela zas ve vás uvidět
toho, s kým od dětství známe se léta celá!...

CYRANO   Ach, ano, každý rok k nám ven jste přijížděla.

ROXANA   Z třtin meče dělal jste -

CYRANO   Vy zase z kukuřice
pro svoje panenky jste pletla plavé kšticé!

ROXANA   To byla doba her.

CYRANO   A malin nezralých!

ROXANA   Kdy vždy jste vyplnil, co bylo v očích mých!

CYRANO   Byla jste Roxanou už v krátkých šatičkách...

ROXANA   A hezká byla jsem?

CYRANO   Ach, o to nebyl strach!

ROXANA   Vy s dlaní krvavou jste často příběh ke mně,
když po zdech lezl jste. Já jako matka jemně
jsem v hlase s včítkou vždy říkala vám:
(vezme jej za ruku)
„Takový velký hoch, odkud máš tento šrám?“
(zarazí se udiveně)
Ne, to je přespříliš!
(Cyrano jí chce ruku vytrhnout)
Kde jste to zase vzal?
Takový velký hoch! Co jste si udělal?

CYRANO   No, včera na bránu de Nesle jsem trochu lez.

ROXANA   (sedne ke stolu a namočí svůj šátek do sklenice vody)
Ruku sem!

CYRANO   (sedne taky)
Chcete mi být matkou ještě dnes?

ROXANA   Nejdřív mi dovolte, abych krev otřela...
Kolik že bylo jich?

CYRANO   Tak sto, ne docela.

ROXANA   Tak vypravujte!

CYRANO   Ne! - Před krátkou ještě chvílí
jste chtěla svěřit se...

ROXANA *(nepustí jeho ruku)*
 Ted' mám už k tomu síly,
 tak okouzila mě vzpomínkou léta mladá!
 Ted' můžu. Poslyšte. Já někoho mám ráda.

CYRANO Ach!

ROXANA Neví o tom však!

CYRANO Ach!

ROXANA Ano, dosud neví.

CYRANO Ach!

ROXANA Neví, ještě ne, však čas mu všechno zjeví!

CYRANO Ach!

ROXANA Je tak nesmělý. Ze mne má, zdá se, strach,
 z dálky se dívá jen a neřekne nic -

CYRANO Ach!

ROXANA *(udělá mu obvaz ze svého šátku)*
 Považte, chlapec ten, po němž mé srdce touží,
 - nechte mi ruku svou - ve vašem pluku slouží.

CYRANO Ach!

ROXANA *(směje se)*
 Kadetem je on v setnině právě vaší.

CYRANO Ach!

ROXANA Jemu nad čelem se duchaplnost vznáší,
 je hrdý, bez bázně a krásný je a mladý.

CYRANO *(zbledne a vstane)*
 Je krásný?

ROXANA Co je vám?

CYRANO Nic -
(ukazuje na ruku s úsměvem)
 Jen to bolí tady.

ROXANA Jak já ho miluji - a proč bych zapírala,
 jinde než v divadle jsem se s ním nesetkala.

CYRANO A jméno?

ROXANA Baron je, Kristián z Neuvillette.

CYRANO Ten není kadetem.

ROXANA Vysvětlím vám to hned.
 Ve vaší setnině je teprv od rána.

CYRANO *(k sobě)*
 Ó, s jakou rychlostí jsou srdce zadána!

DUEŇA S cukrovím hotova jsem, drahý pane, v mžiku.

CYRANO Tak verše čtete si napsané na pytlíku!
(Dueňa zmizí)

CYRANO Já zatím nechápu, proč jste mě sem dnes zvala...

ROXANA Něco jsem slyšela a tak se vylekala...
 Prý jenom Gaskoňci jste u vás v setnině.

CYRANO A vyzvem na souboj v jediné vteřině
 každého, který chce se vetřít mezi nás,
 a není Gaskoněc.

ROXANA Ted' pochopíte snáz,
proč strach mne zachvátil.

CYRANO (tlumeně) A právem docela.

ROXANA Když hrdina jak vy - tak jsem si myslela -
jenž včera potrestal, a jak jen, lumpa toho,
ujme se barona, u přátel zmůže mnoho.
Ó, kdybyste jen chtěl, vždyť všichni se vás bojí.

CYRANO Váš, paní, baronek je pod ochranou mojí.

ROXANA Když ochráníte ho proti všem nástrahám,
své něžné přátelství vám provždy zachovám.

CYRANO Dík!

ROXANA Sprátelíte se?

CYRANO Co ještě dělat mám?

ROXANA On vyzván nebude?

CYRANO Na to vám přísahám!

ROXANA Ó, jak vás ráda mám! - Ted' musím navrátit se.
(obléká se)
Však neřek jste mi nic o té své noční bitce.
To jistě musel zas být zázrak nad zázrak!
Prosim, ať píše mi. - A vás mám ráda!
(posílá mu rukou hubičky)

CYRANO Tak!

ROXANA Sto chlapů proti vám? - Ted' sbohem! - Přátelé
jsme ode dneška?

CYRANO Tak!

ROXANA To bylo veselé,
sto chlapů proti vám! Ať píše! - Nyní sbohem!
To byla odvaha!

CYRANO (pozdraví ji) O větší vím ted' mnohem!
(odejde; Cyrano zůstane bez pohnutí, oči upřené k zemi)

Scéna 6.

Cyrano, Ragueneau, Carbon de Castel-Jaloux, později Le Bret,
Cuigy, kadeti. Pak de Guiche a nakonec Brissaille.

RAGUENEAU Můžu dál?

CYRANO (bez hnutí) Pročpak ne?

(ve dveřích se objeví Carbon de Castel-Jaloux)

CARBON Cyrano!

CYRANO (zvedne hlavu) Kapiténe!

CARBON (nadšeně)
Všechno jsme slyšeli. Kadetů zástup plane
vám počtu vzdát...

CYRANO (ustupuje) A proč?

CARBON Chtějí vás pozdravit!
Hned ráno začali na vaše zdraví pít!

CYRANO Já...

CARBON (vrátí se ke dveřím a křičí hromovým hlasem)
Nechce s námi jít. Není prý v náladě!

CUIGY (zvenčí)
 U čerta!
 (hluk blížících se kadetů)
 CARBON (mne si ruče)
 Táhnou sem - a v plné parádě!
 CYRANO To tys jim řek, kde jsem?
 CARBON Vždyť řekl to jen nám.
 LE BRET A Roxana?
 CYRANO Ty mlč!
 KADETI Cyrano, sláva vám!
 CYRANO (Le Bretovi)
 Cos mi to udělal?
 (kadetům)
 Ach, to je přespříliš!
 LE BRET Všichni tě hledali.
 CARBON Já též.
 (vstoupí de Guiche a dvě preciózky; Cuigy přistoupí k Cyranovi)
 CUIGY (k Cyranovi) Pan hrabě Guiche!
 DE GUICHE (pozdraví Cyrana)
 Pan maršál Gassion mě poslal bez prodlení,
 že vyřídít mám zde vám jeho pozdravení!
 Ten noční kousek váš je událostí dne.
 CYRANO (pokloní se)
 Též, prosím, maršálka pozdravte ode mne.

DE GUICHE Po celé Paříži jste svými činy známý,
 u bláznů Gaskoňců jste v šiku?
 CYRANO Ano!
 I. KADET (strašlivým hlasem) S námi!
 DE GUICHE (pozoruje Gaskoňce seřazené kolem Cyrana)
 Ach, tito pánové, jimž zpupnost z tváří plane,
 to jsou ti pověstní?
 CARBON Cyrano!
 CYRANO Kapitáne?
 CARBON V mém pluku nejlepší jsou právě kadeti!
 Cyrano, představte je panu hraběti!
 CYRANO (představuje kadety)
 To gaskoňští kadeti jsou,
 Castel-Jaloux je kapitán,
 bez studu hrají, rvou se, lžou,
 to gaskoňští kadeti jsou,
 z nich každý svého erbu pán,
 a nemůže být šelmou zván,
 to gaskoňští kadeti jsou,
 Castel-Jaloux je kapitán!
 Jak čápi s orlím zrakem jdou,
 zub vlčí a knír načechrán,
 jim davy rozprášit je hrou,
 jak čápi s orlím zrakem jdou,
 třeba byl klobouk rozedrán.
 Kde dobrý boj je bojován,
 jak čápi s orlím zrakem jdou,
 zub vlčí a knír načechrán!
 To gaskoňští kadeti jsou,
 muž každý jimi oklamán!

Vždyť k ženám všem se dostanou.
To gaskoňští kadeti jsou!
Kdo zradí, ať je ďáblý štván!
Jen šlechtic mezi nás je zván.
To gaskoňští kadeti jsou,
Castel-Jaloux je kapitán!

DE GUICHE *(nedbale usedl)*
Dnes básník ozdobou je bohatého domu.
Nechcete sloužit mně?

CYRANO Ne, pane, pranikomu!

DE GUICHE Jste hrdý!

CYRANO Teprv teď to víte? Prosím, ano!

BRISSAILLE *(vstoupí, nese na kordu napíchané klobouky)*
Tu kořist našli jsme dnes na nábreží ráno!

CUIGY Ten asi zuří dnes, kdo si tam včera skryl
placené ničemy!

BRISSAILLE Kdopak ví?

DE GUICHE Já to byl!

(smích ustane)

Já jim to uložil - a podle práva všeho,
šlechtic sám netrestá rýmaře opilého.

(trapně ticho)

BRISSAILLE *(polohlasem k Cyranovi, ukazuje na klobouky)*
Co s nimi? Mastné jsou. Snad do salámu dát?
(vezme meč, na němž jsou nabodnuty, ukloní se a spustí všechny de Guichovi k nohám)

CYRANO

Pan hrabě přátelům je jistě vrátí rád?

DE GUICHE

(vstane, ale opanuje se; s úsměvem)
A... Dona Quijota jste, milý pane, čet?

CYRANO

Četl a před bláznem tím smeknu rád a hned.

DE GUICHE

To jste ho špatně čet. Zvlášť pochopil jste zpola
o mlýnech odstavec...

CYRANO

Třináctá kapitola!

DE GUICHE

Na mlýny útočit se špatně vyplácí.

CYRANO

Zvláště když tenhle mlýn se s větrem obrací.

DE GUICHE

Mlýn svými rameny, a to se stane vám,
vás vrhne do bláta!...

CYRANO

Anebo - ke hvězdám!

(de Guiche a preciózky kvapně odejdou; všichni kadeti odejdou)

Scéna 7.

Cyrano, Le Bret.

LE BRET

Na chvilku zkrátit jen svou mušketýrskou duši,
mohl jsi slávu mít!

CYRANO

Tak se to tedy sluší?

Hřbet pružně ohýbat, protekci shánět jen,
jak břečtan lisavý objímat mocný kmen
a pak mu z vděčnosti pokorně lízat kůru?
Ne svými schopnostmi, jen lstí se drápat vzhůru?
Po větru točit se, ať jak chce zavání,

snažit se nahoře vyloudit uznání?
Mám se stát poskokem? Uctivě hlavou kývat?
Ó, díky, díky, díky! A tisíckrát... Chci zpívat!
Chci smát se jen, chci snít, být prostě nezávislým
a bystrý chci mít zrak, všem říkat, co si myslím,
a tehdy, kdy chci já, klobouk si stranou dát,
pro „ano“, „ne“ se bít a dobré verše psát!
Třeba se nevzepnu jako dub k výšinám,
však budu vždycky svůj, a proto taky sám!

LE BRET Nechtěj být proti všem!
(vezme jej pod paží)

Poslechni kamaráda
a prostě příznej si. Ona tě nemá ráda!

CYRANO (prudce)
Mlč!
(mezitím vstoupí kadeti, mezi nimi Kristián)

Scéna 8.

Cyrano, Le Bret, Carbon a všichni kadeti, Kristián.

CARBON Cyrano!
(ten se obrátí)

BRISSAILLE No tak! Povídej přece!

CYRANO Hned!

CUIGY Před plachým chlapečkem o boji vyprávět -
(blahosklonně)
Něco vám prozradím - upřímně, bez legrace:
Je jistá maličkost, jež hlásá: nestarat se!
Tak jazyk za zuby, jinak to zaplatíte!

KRISTÍÁN Nechápu.

1.KADET (děsným hlasem)
Pohleďte!
(položí si tajuplně prst na nos)
Teď už mi rozumíte?

KRISTÍÁN Aha...

2.KADET To slovíčko se nesmí vyslovit!
(ukáže na Cyrana)
To by se Cyrano zle mohl rozzlobit!

KRISTÍÁN Můj kapitáne?

CARBON Nu?

KRISTÍÁN Co má se udělat,
když Francouz od jihu se začne vychloubat?

CARBON Co? Prostě dokázat, že severan se nedá!
(obráť se)

KRISTÍÁN Dík!

3.KADET Začni, Cyrano!

KADETI Už vypravuj!

CYRANO Tak teda...

(všichni se shluknou kolem něho; Kristián sedl si koňmo
na židli)

Když v noci sám a sám vstříc šel jsem oné chase,
jak velké hodiny plál měsíc v plném jase,
vtom z rozmarilosti nebeský hodinář
jak pláštěm z mraků však utlumil jeho zář.

Zažil jsem v životě už věru ledacos,
v té tmě však neviděl jsem ani...

KRISTIÁN

Vlastní nos.

(ticho; všichni rázem vyskočí a zděšeně se podíávají na Cyrana)

CYRANO

(ohromeně)

Kdopak je tento pán?

6.KADET

(polohlasem)

Přišel k nám dneska ráno.

CYRANO

(přistoupí ke Kristiánovi)
Dnes ráno?

CARBON

(polohlasem)

Baron de - Neuville...

CYRANO

(zarazí se) Ach, ano!
(zbledne, má ještě chuť vrhnout se na Kristiána)
Tak to mi postačí.
(opanuje se, klidně)

Já nechtěl vědět víc!

(pokračuje ve svém vypravování)
Řek jsem jen...
(s výbuchem vzteku)

Mordyjé...

(pokračuje klidně) Nebylo vidět nic.
(údiv, všichni opět usednou)
Dál šel jsem s myšlenkou, co mě to jenom láká,
od pána velkého pro zájem ubožáka
že jistě dostanu -

KRISTIÁN

Pár do nosu!

(všichni znovu vyskočí, Kristián se houpe na židli)

CYRANO

Ne! Mýlka!
Trest rádný - slabá však to byla moje chvilka,
proč strkám do toho -

KRISTIÁN

Nos!

CYRANO

Prsty, pane milý,
neb tento velký pán má prostředky i síly
mně jednu -

KRISTIÁN

Přes nos dát...

CYRANO

(utře si pot) Ne, přes prsty, můj pane!
A řek jsem: Gaskoňče, co stát se má, se stane!
Cyrano, kupředu! Měj ruku přichystánu.
Ve stínu dostanu však náhle -

KRISTIÁN

Přes nos ránu!

CYRANO

Vrátím ji. Najednou -

KRISTIÁN

Nos proti nosu stojí...

CYRANO

(skočí po něm)

Ne, hrom a peklo, ne!

(všichni Gaskoňci přiskočí blíž, aby viděli, co bude; Cyrano přistoupí ke Kristiánovi, ale opanuje se a pokračuje)

Sto ničemu se rojí
a z dálky cítit...

KRISTIÁN

Nos -

CYRANO

(bledý, ale usmívá se) Cibuli s česnekem!
Já skočím, skloním se...

KRISTIÁN Nos vzhůru!

CYRANO Se vztekem
vrhnu se mezi ně, dva srazím nebo tři -
Kdosi jde na pomoc. Já odpovím mu -

KRISTIÁN *(kýchne)* Pš!i!

CYRANO *(vybuchne)*
Sto hromů! Všichni ven!
(kadeti se řítí ke dveřím)

CUIGY Tygr se probudil!

CYRANO S tím pánem chci být sám!

BRISSAILLE Teď dostane svůj díl!

CUIGY Já hrůzou umírám, co se tu stane teď!

BRISSAILLE To bude strašlivé...
(všichni odešli; Cyrano a Kristián stojí proti stěně)

Scéna 9.

Cyrano, Kristián.

CYRANO Sem, na mé srdce leť!

KRISTIÁN Co, pane?

CYRANO Příteli!

KRISTIÁN Já? Cože?...

CYRANO Mám tě rád!

KRISTIÁN Mě?

CYRANO Jen mě obejmi. Příbuzní budem snad!
Jsem její bratranec.

KRISTIÁN Čí?

CYRANO Přece Roxany!

KRISTIÁN (běží k němu)
Nebesa! Bratranec!

CYRANO Po všechny její dny.
(obejmou se)

KRISTIÁN Co ona?

CYRANO Všechno vím!

KRISTIÁN Že miluje mě?

CYRANO Snad.

KRISTIÁN Že jsem vás poznat směl, jsem z celé duše rád!
Kdybyste věděl jen, jak rád vás nyní mám!

CYRANO Až na ty nosy, co?

KRISTIÁN Za ty se omlouvám.

CYRANO Chce psaní od tebe...

KRISTIÁN Ach!

CYRANO K čemu tento vzdech?

KRISTIÁN To je můj konec. Tak. Na to mám krátký dech!

CYRANO Proč?

KRISTIÁN Příliš hloupý jsem, spíš zabil bych se studem!

CYRANO Když tohle tvrdit chceš, pak potkáváš se s bludem.
Když jsi mne urážel, to měl jsi vtipu hodně.

KRISTIÁN Ach, v boji, v útoku se najde slovo vhodné,
duch vojenský mi dá ukázat všem kdo s koho,
však se ženou když jsem, neřeknu ani slovo.

CYRANO Já kdybych přírodě se lépe povedl,
o lásce hovořit bych snadno dovedl.

KRISTIÁN Povědět s grácií, co hlavou letí vírem.

CYRANO Co bych jen za to dal, být krásným mušketýrem!

KRISTIÁN Ach, preciózka je, zklame se ve mě záhy!

CYRANO *(dívá se na Kristiána)*
Já kdybych mohl mít pro duši svou, můj drahý,
tvůj zevnějšek!

KRISTIÁN *(zoufale)* A já zas tvoji výmluvnost!

CYRANO *(prudce)*
Ach, jde-li o tu jen - té, věř mi, já mám dost!
Rád ti ji zapůjčím, ty půjč mi krásu svou
a budem společně jediným hrdinou.

KRISTIÁN Ty myslíš?

CYRANO Určitě. Copak bys neuměl
říkat, co vymyslím?

KRISTIÁN Cyrano, ty bys chtěl?

CYRANO Dobudeš Roxany určitě mnohem snáze,
své krásné dáš-li rty a já k nim hladké fráze!

KRISTIÁN Ty hoříš!

CYRANO Mám jen chuť to vyzkoušet, ví nebe!
Chceš ty mne doplnit, jak doplním já tebe?
Představ si: při tobě ve stínu můj verš stojí.
Já budu duchem tvým, ty budeš krásou mojí!

KRISTIÁN Co ale se psaním, co jí mám odevzdat?
To nikdy nesvedu...

CYRANO *(vytáhne dopis, který před chvílí napsal)*
Na, nemusíš je psát!

KRISTIÁN Co?

CYRANO Chybí adresa - vše ostatní je tam.

KRISTIÁN Já...

CYRANO Odešli ten list, za obsah ručím sám.

KRISTIÁN Ty máš?

CYRANO My básníci vždy máme v kapse psaní
pro ženu nějakou. Pošli je svojí paní.

KRISTIÁN A hodí Roxaně se tahle frází hříčka?
Psána tak nazdařbůh?

CYRANO Hodí. Jak rukavička!

KRISTIÁN Však...

CYRANO   Láska věří vždy a k důvěře se kloní.
Roxana uvěří, ten list že psán byl pro ni!

KRISTIÁN   Jsme tedy přátelé!
(vrhne se Cyranovi do náruče)

Scéna 10.

Cyrano, Kristián, Gaskoňci, Nespokojenec, Líza.

BRISSAILLE   (naslouchá)   Nic, ticho smrti tam!
Bojím se podívat!

VŠICHNI KADETI (se nahnou dovnitř a vidí Cyrana v objetí s Kristiánem)

LE BRET   Co vidím?

CUIGY   To je klam!

(úžas)

NESPOKOJENEC (ironicky)   Jé...

CARBON   Zkrotl démon náš? Když dostal ránu tuhou
do jedné tváře své, že nastavuje druhou?

NESPOKOJENEC O jeho nosu řeč už nebezpečná není?
(volá Lízu vítězně)
Pojď, Lízo, podívej!
(demonstrativně čenichá)

No, to je překvapení!

(k Cyranovi)

Pán voněl ke květu, ach, kterýpak to byl,
že tolik vůně tu?

CYRANO   (dá mu políček)   Čichněte - rozrazil!

(výkřik radosti; kadeti poznali opět svého Cyrana)

TŘETÍ JEDNÁNÍ

Polibek Roxany

*Malé náměstí. Napravo dům Roxany a zeď pokrytá hustým břečťanem.
Nad dveřmi okno s balkónem. Před vchodem lavice.*

Scéna 1.

Ragueneau, Dueña, pak Roxana, Cyrano a čtyři hudebníci.

RAGUENEAU   A s mušketýrem tím utekla naposled!
Já se pak oběsil, že zhnusil se mi svět.
Vtom vstoupil Cyrano a ze skoby mě šňal
a u své sestřenky mě správcem udělal.

DUEÑA   Jak ale vysvětlit váš bankrot veliký?

RAGUENEAU   Držela s vojáky, já rád měl básníky.
(přichází Cyrano s hudebníky)

DUEÑA   (vstane a volá)
Roxano!

ROXANA   (objeví se na balkóně)
Tady jsem!

(Cyranovi)
To vy?
(odejde z balkónu)

CYRANO   Já přišel vzdát
hold kráse večera.

DUEÑA   (ukazuje na hudebníky)   A tihle, smím se ptát?

CYRANO   Ty v sázce vyhrál jsem. Hej, hoši, dám vám radu.
Vy Montfleurymu teď zahřejte serenádu.

(hudebníci odejdou; k Dueně)

Přišel jsem k sestřence...
(volá za hudebníky)

Břínkejte tam a řvěte!

(Roxana vyjde z domu)

Přišel jsem obhlédnout, jak čistá láska kvete.

ROXANA Je krásný, důvtipný! Jak já ho ráda mám!

CYRANO *(usmívá se)*
Kristián ducha má?

ROXANA Má! Více než vy sám!

CYRANO A nemýlíte se?

ROXANA Tak závistivý být!
Protože krásný je, už nesmí ducha mít?

CYRANO O lásce hovořit že umí zkušeně?

ROXANA Nejenom hovoří, on básní nadšeně!

CYRANO A píše?

ROXANA Ještě líp! - Chtěl byste poslouchat?
(recituje)
„Víc srdce mám, než z něj si bereš.“
(vítězně)

Krásné?

CYRANO Snad.

ROXANA Anebo: „Trpět mám, ó, prosím, poslouchejte,
když máte srdce mé, svoje mi za ně dejte!“

CYRANO

Hned srdce příliš má a hned ho nemá dost,
co jen s tím srdcem chce?

ROXANA

Z vás mluví žárlivost.
Je básník. Mistr!

CYRANO

(skromně) Ó! To slyším od vás rád!

DUEŇA

De Guiche! Ted' běžte pryč. Ať nevidí vás tady!

ROXANA

(Cyranovi)
Jenom mě nezradte! Vím, nejste schopen zrady.
De Guiche mě miluje. Je z mocných toho světa.
Kdyby se dověděl, je po mém štěstí veta.

(Cyrano odběhne; vstoupí de Guiche)

Scéna 2.

Roxana, de Guiche, stranou Dueña.

ROXANA

(klaní se hraběti)
Chystám se právě ven.

DE GUICHE

Chtěl jsem vám sbohem dát.

ROXANA

Kam jdete?

DE GUICHE

Do války! Arras jdu obléhat!

ROXANA

Do války?

DE GUICHE

Moc vás to nermoutí! Víte-li,
že jsem už maršálem?

ROXANA

(Ihostejně) Výborně, příteli!

DE GUICHE U pluku gardistů!

ROXANA (*překvapeně*) U gardy?

DE GUICHE Tam, kde slouží
ten mluvka, Cyrano. Má čest už dávno touží
dluhy s ním vyrovnat!

ROXANA (*s úzkostí*) A v nebezpečí boje
jsou také gardisté ?

DE GUICHE (*směje se*) Vždyť je to garda moje!

ROXANA (*klesne na lavičku, k sobě*)
Kristián!

DE GUICHE Říkáte?

ROXANA (*dojata*) Ta zpráva nenadálá,
že do války jde ten, o koho bych se bála.

DE GUICHE (*překvapen*)
Ve chvíli odjezdu - ó, jaký sladký cit
to od vás uslyšet!

ROXANA (*jiným tónem*)
Tak - vy se chcete mstít,
a na mém bratranci? A pomstít se mu chcete,
že jeho živel - boj - mu takto nabídnete?
O lepší pomstě vím, která ho krutě stihne.

DE GUICHE Vy?

ROXANA Ano. S gardisty - vy odtáhněte ihned,
Cyrana s kadety po celou dobu války
však nechte v Paříži, dívat se na boj z dálky.
Ať vztekem pukne si! To bude pomsta větší:
ztrestat ho zahálkou, zbavit ho nebezpečí!

DE GUICHE To může vymyslet jen žena, žena pouze!

ROXANA On se tu unudí a jeho druzi v touze
po vřavě bitevní si nehty ukoušou!
Tak pomstěn budete!

DE GUICHE (*přiblíží se k ní*) Přece jste trochu mou!

(*Roxana se usmívá; de Guiche jí ukáže několik zapečetě-
ných listů*)

Tady jsou rozkazy, mají být rozeslány
po všech mých setninách a ihned vykonány.
(*jeden z nich vybere*)
Ten patří kadetům.
(*strčí jej do kapsy*)

Tady mu bude líp.
(*směje se*)
Ubožák Cyrano! Rázem mu dojde vtip!
Vy občas ráda tak někoho poškádlíte?

ROXANA Tu a tam.

DE GUICHE (*sedne si k ní*)
Roxano! Dnes večer, jak už víte,
odjedu do boje, právě když šťastný osud
mi přeje. Poslyšte... Jenom pár kroků odsud,
v ulici d'Orléans je klášter kapucínů,
díků strýci schovám se bezpečně v jeho stínu.
Naoko odjedu, přestrojen přijdu zpátky,
pak s vámi strávím den, a den ten bude sladký!

ROXANA Když se to prozradí - to choulostivá věc!

DE GUICHE Dovolte... prosím...

ROXANA Ne!

DE GUICHE Prosím vás, svolte přec!

ROXANA (něžně) Mám vám to zakázat?

DE GUICHE Ach!

ROXANA Odejděte hned!
Chci z vás mít hrdinu!

[illegible]

ROXANA O koho jsem se chvěla.

DE GUICHE *(radostně)*
Já tedy odjedu,
(políbí jí ruku) Jste spokojena?

ROXANA Zcela!
(de Guiche odejde pryč, Roxana s Dueňou do domu)

Scéna 3.

Cyrano, Kristián.

CYRANO Vem rozum do hrsti. Svou paměť rychle vzpruž.
Já tě zas naučím, co třeba.

KRISTIÁN Nechci už. Mám toho právě dost! Fráze jen papouškovat a jako loutka hrát! Chci jako muž se chovat.

CYRANO (ironicky) Och!

108

KRISTIÁN

Nejsem hloupý snad, z tvých lekcí dost jsem získal,
sám si s ní promluví a ďábel by to spískal,
jestli ji náručí nesevřu jako kleště!

(Cyrano zatluče na dveře a odchází)

Co děláš, Cyrano?
(jde za Cyranem; Roxana vyjde)
Je tady! Počkej ještě!

CYRANO   Ted', pane, mluvte sám!

Scéna 4.

Kristián, Roxana, Dueña na chvili.

ROXANA (spatří Kristiána)
Vy? Už se připozdívá.
(jde k němu)
Jak jsem se těšila.
(sedne si)

Mluvte jen! Poslouchám. Už se stmívá.

KRISTIÁN (sedne k ní na lavičku; ticho)
Mám vás rád.

ROXANA (zavře oči) Ach, ano...

KRISTIÁN (2005) Mám vás rád.

ROXANA A co dál?

KRISTIÁN Mám vás rád!

ROXANA To bude téma snad,
dál o něm...

109

KRISTÍÁN Rád vás mám!

ROXANA A dále?

KRISTÍÁN Mám vás rád!

ROXANA To věřím, ale dál...

KRISTÍÁN Pak chtěl bych, prosím, znát,
zda milujete mě! - Tak promluv! Touhou planu!

ROXANA *(pokrčí nose)*
To je jen podmáslí, já čekám na smetanu!
A jak mě máte rád?

KRISTÍÁN No - hodně!

ROXANA Ten svůj cit
však trochu rozveďte!

KRISTÍÁN Ach, kdybych políbit
vás mohl - na krk!

ROXANA Ne! Opravdu?

KRISTÍÁN Mám tě rád!

ROXANA *(vstává)*
A pořád.

KRISTÍÁN *(prudce ji zadrží)*
Ne!

ROXANA Tím líp!

KRISTÍÁN Proboha, mám vás rád!

ROXANA *(suše)*

To věčné mám vás rád tak se mi protiví,
že se mi najednou zdáte být ošklivý!

KRISTÍÁN Já...

ROXANA ...ano, mám vás rád!
(jde k domu)

KRISTÍÁN Já...

ROXANA Rád mě máte, vím!
Ne, dost už, jděte pryč!
(přirazí mu dveře před nose)

CYRANO Jsi hotov s vtípem svým!

Scéna 5.

Kristián, Cyrano, hudebníci.

KRISTÍÁN Pomoz mi!

CYRANO Teď už smím?

KRISTÍÁN Já zemřu, okamžitě
když si ji nesmírím!

CYRANO Chováš se jako dítě.

KRISTÍÁN *(tíše)*
Prosím tě.

CYRANO Už je tma...

KRISTÍÁN Máš nápad?

CYRANO Vše se spraví.

Ač nezasloužíš to - pojď sem, ty tvrdohlavý.
Já vlezu pod balkón, ty před balkónem stůj,
a co ti napovím...

KRISTIÁN

Však...

CYRANO

Nahlas opakuj!

(Vejdou hudebníci a volají na Cyrana)

HUDEBNÍCI

Hej!

CYRANO

(dává jim znamení, aby mluvili tiše)
Ticho!

1.HUDEBNÍK

(polohlasně)

Montfleury už vyslech serenádu.

CYRANO

(rychle, tiše)

Tamhle se postavte - vy sem a vy tam vzadu,
a kdyby někdo šel, tak tiše zahrajete!

2.HUDEBNÍK

Však jakou, řekněte, vy melodii chcete!

CYRANO

Když půjde žena v dur, moll hrajte pro muže.

(hudebníci zmizí po dvou na různé strany; ke Kristiánovi)

Zavolej!

KRISTIÁN

Roxano!

CYRANO

(sebere kamínek a hodí ho do okna)

Kámen ti pomůže!

Zavolej!

KRISTIÁN

Roxano!

ROXANA

(pootevře okno)

Kdo volá?

KRISTIÁN

Já.

ROXANA

Vy zas!

KRISTIÁN

Chci s vámi promluvit.

CYRANO

(pod balkónem) Tak dobře, ztlum jen hlas!

ROXANA

Špatně dnes mluvíte - jen jděte!

KRISTIÁN

Smilování!

ROXANA

Vy nemáte mě rád!

KRISTIÁN

(Cyrano mu napovídá)

Já nevím, co mi brání
dát slovům lásky vzlet. A vše bych za to dal!

ROXANA

(chtěla už zavřít okno, zarazí se)

To už zní trochu líp - co jste to povídal?

KRISTIÁN

(tázá hra)

Má láska duši mou za kolébku si vzala
a pohoupána se z dítěte mužem stala.

ROXANA

(opře se o balkón)

Však proč tak pomalu, tak nejistě a plaše?
Má ztuhlé klouby snad dnes fantazie vaše?

CYRANO

Pssst!

(zatáhne Kristiána pod balkón)

Jde to pomalu!

(přeběhne na Kristiánovo místo)

ROXANA

Dnes jako na pomoc
vy - jindy výmluvný - čekáte. Proč?

CYRANO *(polohlasem jako Kristián)* Je noc.
Mé srdce velké je a vaše ouško malé,
a pak, co říkáte, se snáší dolů stále,
já mluvím nahoru, a to dá větší práci.

ROXANA Už chvíli se mi zdá, že se vám rozum vrací.

CYRANO Jediné slovíčko však kdyby tvrdé bylo,
z té výše srdce mé by jistě zahubilo!

ROXANA *(pohnutě)*
Jdu dolů.

CYRANO *(živě)* Prosím ne!

ROXANA *(ukazuje mu na lavičku pod balkónem)*
Tam na lavičku jen!

CYRANO Ne!

ROXANA Pročpak?

CYRANO *(kterého se stále více zmocňuje pohnutí)*
Dovolte, ať těžším neviděn
z té chvíle jedině, již dopřálo nám nebe,
tak spolu hovoří!

ROXANA Nevidět přitom sebe!

CYRANO V tom právě půvab je, že slyšíme se pouze,
vidíte tmavý plášť, jak s nocí splývá dlouze,
já vašich šatů lesk jen vidím za soumraku,
jsem pro vás černý stín, vy světlo mému zraku!

ROXANA Tak nikdy ze srdce jste dosud nemluvil
a, zdá se mi, i hlas jako by jiný byl.

CYRANO *(se přiblíží, horečně)*

Ach, jiný, rozhodně, v té noci, jež mne chrání,
našel jsem odvahu...
(zarazí se, pak ztlumeně)
Stále mi něco brání!

ROXANA Proč jenom?

CYRANO Ano, proč... pro ten můj povzdech právě,
mé srdce do studu se halí ostýchavě,
když letí za hvězdou, prostorem bez všech hrází,
nechci ho vypouštět na křídlech lesklých frází!

ROXANA Já je však ráda mám!

CYRANO Dnes je chci odhodit!

ROXANA Ve vašich slovech dřív nebýval tento cit!

CYRANO Než kapku po kapce pít dvorně, plaše, spoře,
ať duše pohltí bouřících citů moře.
Já chtěl bych vidět dnes, jak v jedné melodii
v záplavě života se naše duše zpíjí!

ROXANA Však duchaplnost?

CYRANO Ne, tu v lásce nerad vidím!
Myslím, že šermem tím se o cit jenom šidím!
Vždyť prázdná lichotka je dokonale cizí,
cítím-li opravdu, že láska má je ryzí.

ROXANA Až tento okamžik nadejde pro nás dva,
co řeknete mi pak?

CYRANO Jen a jen slova ta,
co přijdou najednou, ta, která říci musím:
že prostě miluji! A tolik, až se dusím!
Vás rád mám, šíleně! Miluji k zoufání!
Tvé jméno rolničkou v mém srdci vyzvání.

Co s tebou souvisí, je píseň lásky vzletná.
Vzpomínám - před rokem jak dvanáctého května,
ty k ranní vycházce jsi jiný účes měla!
A ze tvých kadeří lila se záře skvělá,
a já jak do slunce po celý den se díval,
svět plný rudých skvrn mi před očima splýval,
že na všem viděl jsem, když zmizel vlas tvůj žhavý,
míhat se v úžasu zlatých skvrn celé davy!

ROXANA

(dojatě)

To vskutku láska je!

CYRANO

Tak, to je láska vskutku,
ten cit tak žárlivý a strašný, plný smutku.
Za štěstí tvé jak rád své bych ti zase dal,
aniž co vytušíš - a nic už nežádal.

ROXANA

Ach ano, žádej, chtěj, miluji, tvá jen jsem!
Jak jsi mne okouzlit!

CYRANO

(pro sebe) A nyní, smrti, sem!
Já uměl probudit to lásky opojení,
a víc už nežádám!

KRISTIÁN

(pod balkónem)

Jen jedno políbení!

ROXANA

(zmateně)
Jak?

CYRANO

Ach!

ROXANA

Vy byste...

CYRANO

Já...
(Kristiánovi) Ty žádáš příliš mnoho.

KRISTIÁN

Když je tak zmatená, musíme těžít z toho!

CYRANO

(Roxaně)

To, prosím, nechtěl já, jen ústa má to chtěla,
chápu, že žádost ta byla by příliš smělá!

ROXANA

(poněkud zklamaně)

A nežádáte víc?

CYRANO

Odpusťte troufalost,
zda žádám - nežádám, dnes nic mi není dost.
Nechci ten polibek, odříkám se ho v bolu.

KRISTIÁN

(tahá Cyrana za plášť)

KRISTIÁN

A ROXANA

Proč?

CYRANO

mlč už!

ROXANA

(nakloní se)

Prosím vás, co šeptáte tam dolů?

CYRANO

Zašel jsem daleko, div hanbou nezhygnu...

KRISTIÁN

Ten polibek!

CYRANO

Ne!

ROXANA

Chci!

CYRANO

Prosím jen vteřinu!

ROXANA

Já nerozumím vám.

CYRANO

Omlouvám svoje snění.
Však za ně řeknu vám, co je to políbení.
Slast přísahy je v něm, nevinná pouze léčka,
ve slově miluji růžová nad „i“ tečka.
To přijímání je, jež po květině chutná,

to duše azyl je i bolest z cíle smutná.
Královna Francie šťastnému lordu přála
vzít jeden ze svých rtů! A vy byste se bála?

ROXANA

Ne!

CYRANO

Smutný jsem jak on a věrný!

ROXANA

Krásný též!

CYRANO

(k sobě, vystřízlivěl)

Ach, já jsem zapomněl, že krásný sen je lež!

ROXANA

Pojďte už nahoru, ten kvítek toužíte-li...

CYRANO

(strká Kristiána k balkónu)

Lez!

ROXANA

Vskutku utrhnout...

CYRANO

Lez!

ROXANA

Jak vám láska velí.

CYRANO

Lez přece!

KRISTIÁN

(váhá) Já snad sním, to všechno není k víře...

ROXANA

Okamžik věčnosti...

CYRANO

(strká Kristiána)

Tak přece lez, ty zvíře!

(Kristián se po zdi vyšplhá na balkón.)

KRISTIÁN

Roxano!

(obejme ji a políbí)

CYRANO

Polibek! Odměna za mé rady!

Nahoře hodují - a já tu zmirám hlady.
Z jeho rtů její ret chvějivě opilý
ta slova slíbá mu, co já řek před chvílí!

(ozve se hudba)

Co - dur a zase moll? To bude mnich, zlý osud!
(dělá, jako by přiběhl z dálky, a volá)
Hej!

ROXANA

Co je?

CYRANO

Jdu jen tak. Kristián je tam dosud?

KRISTIÁN

(dělá udivěného)

Cyrano?

ROXANA

Ano, on!

CYRANO

Sestřenko, dobrý den!

ROXANA

Jdu dolů!

(zmizí v domě; objeví se kapucín)

Scéna 6.

Cyrano, Kristián, Roxana, kapucín.

KAPUCÍN

Pozdrav Bůh!

CYRANO

Navěky.

KRISTIÁN

Ještě ten!

(zmizí z balkónu)

KAPUCÍN

(slabikuje)

Madeleina...

(ukáže list Cyranovi)

Nevíte, kde bydlí tahle paní?

(Roxana se objeví na prahu domu, později Kristián)

CYRANO Ten mnich jde právě k vám.

KAPUCÍN *(Roxaně)* Přináším tohle psaní.

Zajisté o svatou jedná se tady věc.

Poslal mne zbožný pán...

ROXANA *(Kristiánovi)* De Guiche...

KRISTIÁN Ten pitomec...

ROXANA Mlč, nebuď žárlivý. Já pro jiného žiji.

(otevře list)

Viš, že tě ráda mám...

(čte stranou)

„Má drahá!

Bubny bijí,

můj na pochodu pluk do boje spěchá sám,
svět myslí, že jdu s ním, však já zde zůstávám.

Jsem neposlušný, že? Z úkrytu kláštera
po mnichu tento list posílám za šera,
jak koza hloupý je, nic nepochopí z toho.
Však vaše ústa dnes smála se příliš mnoho,
že chci je spatřit zas. Jsem u vás za chvíli.

Váš navždy oddaný..."

(nahlas ke kapucínovi)

Ted', otče rozmilý,

vám přečtu tento list!

(čte hlasitě)

Má slečno!

Podrobit

se strýci musíme - to tvrdé může být,
když kardinál to chce, pak každý rozum krátký.
A to je důvodem, proč posílám ty řádky
do ruček spanilých já s tímto zbožným mnichem.

I moje přání je, ať v domě vašem tichém...

(obráť list)

Mnich aby v tajnosti váš sňatek poželal,
a Kristián se dnes tak vašim chotěm stal.

(tiše ke Kristiánovi)

Doufám, že jsem ten vzkaz přečetla dobře?

KRISTIÁN Snad!

ROXANA *(nahlas, zoufale)*

No, tohle!

KAPUCÍN *(posvítí na Cyrana)*

To jste vy?

KRISTIÁN Já!

KAPUCÍN *(obráť světlo na Kristiána, zarazí se)*

Ale...

ROXANA *(živě)* Račte dát

sto zlatých pro klášter, post scriptum stojí psáno.

KAPUCÍN Ach, to je zbožný pán!

(k Roxaně)

Svolíte?

ROXANA *(dělá mučednici)* Dobře, ano!

(tiše k Cyranovi)

Jen zdržte hraběte! Ať nepřistihne nás,
než bude po sňatku.

CYRANO *(ke kapucínovi)*

Jak dlouho, prosím vás,
to asi potrvá?

KAPUCÍN Čtvrt hodiny.

CYRANO *(tlačí ho dovnitř)* To stačí!

ROXANA *(ke Kristiánovi)*
 Pojd!
(všichni kromě Cyrana vstoupí do domu)

CYRANO Jen čtvrt hodiny - až přijde, úkol k pláči,
 jak ho jen zadržet? - Ach, ano, mám to už!
(vyleze na zeď k balkónu)
 Tak lezme! Mám svůj plán!

(hudebníci začnou hrát mollovou melodii)

Tentokrát je to muž!

(tremolo zní žalostně)

A bude vznešený.
*(je na balkóně, skloní si širák do očí, odloží kord a zaha-
 lí se do pláště a dívá se dolů)*
 Ať třeba vaz si srazím,
 jen když mu jeho plán jediným skokem zkazím!

Scéna 7.

Cyrano, de Guiche.

DE GUICHE *(v masce)*
 Co tam ten prokletý kapucín ještě dělá?

CYRANO *(pro sebe)*
 A co když pozná mě? Ta hra je příliš smělá.

DE GUICHE *(dívá se na dům)*
 Masky mi ze všeho překáží nejvíce!
*(chce vstoupit; Cyrano se spustí z balkónu, spadne mezi
 dveře a hraběte, dělá jako by spadl z ohromné výšky; na*

*zemi zůstane bez hnutí jako omráčený; de Guiche uskočí
 zpátky)*

Co je to? Odkud jste, pane, spad?

CYRANO *(sedne si, s gaskoňským přízvukem)*
 Z Měsíce!

DE GUICHE Jak?

CYRANO *(jako ze spaní)*
 V které zemi jsem?

DE GUICHE Je asi pomaten.

CYRANO Který se píše rok? A jaký je dnes den?

DE GUICHE Co?

CYRANO Já jsem omráčen...

DE GUICHE O vysvětlení žádám!

CYRANO Jak puma sletěl jsem...

DE GUICHE *(netrpělivě)* Nesmysl!

CYRANO *(se zvedne a křičí)* Ještě padám!

DE GUICHE Však...

CYRANO Padám roků sto, či minutu jen snad?
 Já nevím. Ale vím, že hrozný je ten pád!
 Jsem na Měsíci snad, anebo Zem mne víže,
 kam asi přitáhla mě zadku mého tíže?

DE GUICHE Nechte mě projít dál!

CYRANO *(vykřikne tak, že de Guiche couvne)*

Ach, Bože, co se děje,
proč máte všichni tu tak černé obličej?

DE GUICHE   *(sáhne si na masku)*
Co?

CYRANO   Jsem snad v Africe, jste domorodec snad?

DE GUICHE   Má masku!

CYRANO   Takže jsem teď do Benátek spad?

DE GUICHE   Mě čeká dáma tam -

CYRANO   *(spokojeně)*   V Paříži tedy jsem!

DE GUICHE   *(usměje se)*
Ten hňup je komický!

CYRANO   Konečně zase Zem!
(spokojeně se usmívá a oprašuje se)
Jsem plný éteru - já cestoval - a v tmách...
oči mi zalepil kosmický, hvězdný prach...
a na mých ostruhách svítí svit planety.
(sebere něco ze svého rukávu)
Zde na kabátci mám vlas zlaté komety.
(fouká, aby odletěl; zabrání de Guichovi,
aby šel dál a chytl ho za kabátec)
Hle, mléko...

DE GUICHE   Nesmysl!

CYRANO   Ach, ano, z Mléčné dráhy!

DE GUICHE   U čerta, co to je?

CYRANO   Já z nebe jdu, můj drahý!

DE GUICHE   Chci dál jít konečně...

CYRANO   Váš zájem, zdá se, vzrůstá.

DE GUICHE   Tak dost už!

CYRANO   Výborně! Hned poví vám má ústa...

DE GUICHE   *(křičí)*
Já nechci vědět nic!

CYRANO   Jak jsem se dostal tam?
To je mé tajemství a to vám neprodám!

DE GUICHE   Jste blázen! Pusťte mě!

CYRANO   V tu říši tajemnou
jsem nešel za nikým, kdo šel tam přede mnou!

(de Guiche jej obešel a jde ke dveřím Roxany; Cyrano jde za ním, aby ho mohl zadržet)

Nahoru ke hvězdám šest mám cest - samá hříčka!

DE GUICHE   Šest?

CYRANO   Ano, obnažen si lehnu jako svíčka,
a poset sklenkami od hlavy po nohy,
v kterých je uzavřen pláč ranní oblohy,
do slunce lehnu si - to celou bytost mou
i s rosou vypije v nebes výš závratnou!

DE GUICHE   *(zaujat, přistoupí k Cyranovi)*

To první cesta je!

CYRANO   *(táhne ho na druhou stranu)*

Pak mohu sílu větru
si prostě podmanit. Přivážu pytel k vědru...

ve vědru zatopím a potom hravě s ním,
s tím pytle nahřátým do oblak vyletím.

DE GUICHE To druhá cesta je!

CYRANO *(stále ustupuje)*
Jak mechanik pak mohu
i z kovu koně mít, vynést se nad oblohu
střelný prach zapálit a vystřelit se vzhůru,
na hvězdné pastviny, vždy výš, až do azuru!

DE GUICHE *(jde za ním a bezděčně počítá na prstech)*
To třetí cesta je!

CYRANO Pára vždy k výši stoupá,
já nadýchal se jí. To není cesta hloupá.

DE GUICHE *(táží hra, stále víc udiven)*
Je čtvrtá!

CYRANO Měsíc prý rád míchu z volů saje,
tou já se namažu a letím v dálné kraje!

DE GUICHE *(udiveně)*
Pět!

CYRANO *(během řeči ho odvedl až na druhý konec k lavici)*
Nebo mohu si na desku stoupnout z kovu
a házet do vzduchu kus magnetu vždy znovu,
ten desku přitáhne, pár hodů, tři, pět, šest,
s magnetem za chvíli jsem v říši věčných hvězd!

DE GUICHE Šest jistě vzácných cest. Ne, to je neslýchané!
A kterou zvolil jste z těch šesti?

CYRANO Sedmou, pane!

DE GUICHE Jaká ta sedmá je?

CYRANO No, snad se dovítíte!

DE GUICHE Tohle je zábava! Setkání znamenité!

CYRANO *(s velkými gesty napodobuje hluk mořských vln)*
Hú! Hú! Hú!

DE GUICHE Co je to?

CYRANO To byste neuhod?

DE GUICHE Já nevím, opravdu!

CYRANO To příboj mořských vod!
Když vlna vzpíná se vstříc Luně, která hoří,
tu na břeh ulehnu, když smočil jsem se v moři,
pak hlavu pozvednu a ruku pod ni dám si,
vždyť vody nejvíce si v sobě drží vlasy,
a tažen Měsícem, jak anděl výše stoupám,
volně a vzprímený se v jeho svitu koupám,
až náraz ucítím... A pak?

DE GUICHE *(stržen zvědavostí)* A pak?

CYRANO *(přirozeným hlasem)* A pak!
Přešlo čtvrt hodiny. Jste volný, pane, tak!
Je právě po svatbě. Teď konec kratochvílí!

DE GUICHE *(vyskočí)*
Co to je? Nebesa? Copak jsme oba pili?
Ten hlas!

(dveře domu se otevrou; plné světlo; Cyrano sundá klobouk)

A tenhle nos!... Cyrano!

CYRANO *(ukloní se)* V této chvíli
svatební prsteny si právě vyměnili!

DE GUICHE

Kdo?

(obrátil se; z domu vyjdou Roxana a Kristián, drží se za ruce; za nimi se usmívá kapucín; Ragueneau a Dueña)

Bože!

Scéna 8.

Předešlí, Roxana, kapucín, Ragueneau, Dueña.

DE GUICHE

(k Roxaně)

Vy?

(pozná Kristiána a s úžasem)

A on?

(Roxaně s obdivem) Vy z žen jste nejchytřejší!

(k Cyranovi)

A vynálezcem vy - jste ze všech nejsmělejší.

Vy byste zastavil i světce u bran ráje.

KAPUCÍN

(ukazuje snoubence de Guichovi)

K štěstí jste pomohl zde páru rozkošnému!

DE GUICHE

(ledově)

Tak!

(Roxaně)

Paní, sbohem teď vy dejte muži svému!

ROXANA

Jak?

DE GUICHE

(Kristiánovi)

Pluk je na cestě, jen kadeti tam chybí.

ROXANA

Do války tedy jdou?

DE GUICHE

Ovšemže - bezpochyby!

ROXANA

Kadeti nepůjdou...

DE GUICHE

I ano, půjdou tam!

(vytáhne z kapsy list)

Zde rozkaz, barone, doručte jim ho sám!

ROXANA

(vrhne se Kristiánovi do náruče)

Miláčku!

DE GUICHE

Líbánky odložte prozatím!

KRISTIÁN

(objímá stále Roxanu)

Tak kruté loučení! Ty nevíš... Ne!

CYRANO

Já vím!

(z dálky je slyšet rachot bubnů)

DE GUICHE

(ustoupí do pozadí)

Váš pluk!

ROXANA

(Cyranovi, drží Kristiána)

Ach, prosím vás, já svěřuji ho vám, slibte, že budete chránit ho před vším sám!

CYRANO

O to se pokusím.

ROXANA

A v době obléhání

ať zimou netrpí...

CYRANO

To zařídím, má paní!

ROXANA

A věrný ať mi je!

CYRANO

Kdo by ho mohl svést?

ROXANA

Ať často píše mi...

CYRANO

(rozhodně) Slibuji, na svou čest!

(PŘESTÁVKA)

DRUHÝ DÍL

ČTVRTÉ JEDNÁNÍ

Gaskoňští kadeti

*Ležení Carbonova pluku při obléhání Arrasu. Jitro. Gaskoňští kadeti zahle-
ní do plášťů spí. Vzhůru jsou pouze Carbon a Le Bret. Jsou velmi bledí a pře-
padlí. Kristián spí mezi ostatními. Ticho.*

Scéna 1.

Kristián, Carbon, Le Bret, Cuigy, Brissaille a ostatní kadeti, pak Cyrano.

(zdálky se ozvou výstřely; kadeti zvedají hlavy)

CARBON

(ke kadetům)

Jen spěte dál! Jen spěte!

(všichni ulehnou; nové výstřely)

U sta hromů!

BRISSAILLE

(se zvedá)

Co zase?

CARBON

Ale nic. Jen Cyrano jde domů.

(kadeti znovu ulehnou)

5.KADET

(v pozadí)

Stůj! Heslo! Kdo to je?

CYRANO

(za scénou)

Já, Bergerac!

5.KADET

Kdo? Stůj!

CYRANO

(objeví se)

Já, tupče, Cyrano!

LE BRET

(vyčítavě)

Už zase, Bože můj!

CYRANO

Pst!

LE BRET

Zraněn?

CYRANO

Ani šrám.

LE BRET

S životem tak si hrát!

CYRANO

(nad spícím Kristiánem)

Slibil jsem Roxaně, že bude často psát!

(odejde do stanu)

Scéna 2.

*První paprsky slunce. Růžové svity. Město Arras skví se zlatem. Výstřel z dě-
la, provázený baterií bubnů v dálce. Další bubny blíže. Bubny se blíží, vzda-
lují, zní na scéně a opět se vzdalují.*

(kadeti procitají)

CARBON

Ach, jitro!

(kadeti se protahují)

Škoda je, že nemohou dál spát!

Vím, že se probudí se slovy...

4.KADET

(posadí se)

Já mám hlad!

2.KADET

Umírám!

KADETI

(vzdychají)

CARBON

Vstáváme.

CYRANO

(rychle)

Ať neví, jak nám je! Rychle sem kostky, whist!
(všichni se rychle posadí k bubnům a začnou hrát karty a kostky)

Tak, páni, výborně! A já si budu čist!

(de Guiche vstoupí; všichni se tváří spokojeně, jsou zabráněni do hry; Cyrano si čte; de Guiche je velmi bledý a jde přímo ke Carbonovi)

Scéna 4.

Předešlí, de Guiche.

DE GUICHE

Tady těch vzpurných hlav hlavní je tedy stan!
Mám zprávy, pánové, a hojně ze všech stran,
že úctu pražádnou prý ke mně nemáte,
že prý jsem intrikán, hejsků mi spíláte,
že je vám k smíchu jen má móda krajková,
vám, kobylkárům z hor - mé krajky z Janova,
že do hlav nejde vám ta neslychaná věc,
že nejsem žebrákem, ač též jsem Gaskoněc!
(ticho, všichni hrají)
Mám dát vás potrestat před vašim kapitánem?

CARBON

Pardon, když o trest jde, já jsem tu jejich pánem!

DE GUICHE

Skutečně?

CARBON

Z rozkazů jediný poslouchám
jen rozkaz k útoku.

DE GUICHE

Pak blahopřeji vám.
(kadetům)
Všem vašim posměškům se mohu jenom smát,
je přece známo všem, jak umím bojovat!
Tam před Arrasem já tak jsem se včera bil,

že šiky španělské jsem všechny rozprášíl,
když třikrát zahнала je zástupů mých síla
a moje statečnost!

CYRANO

(ani nezvedne oči z knihy)

Snad vaše šerpa bílá?

DE GUICHE

(příjemně překvapen)

Ten detail znáte už? - Svým šikům stále v čele,
ocitl jsem se sám až v týlu nepřítele.
Být zajat, zastřelen, otázkou bylo chvilé.
Tu napadlo mě však: Zbav se své šerpy bílé,
tvou hodnost prozradí! A tak jsem tedy rázem
ji z prsou odvázal a pustil volně na zem.
Zatímco o šerpu prudký boj veden byl,
já ze španělských řad se rychle vytratil
a novým útokem je rozešval jak chrtý.
Co tomu říkáte?

(kadeti dělají, jako by ho neposlouchali, ale jsou zaujati)

CYRANO

Že nikdy Jindřich Čtvrtý
v největší nesnázi tak by si nezaadal,
aby se jako vy zbaběle šerpy vzdal.

(všichni se dají do smíchu)

CUIGY

Trumf!

DE GUICHE

Lest se povedla!

BRISSAILLE

A eso!

CYRANO

Jistě, lest.

Však pro posměch být všem, tak nezadal bych čest.
V tom, pane, udatnost se rozchází nás dvou.
Já vidět vás, jak v prach házíte šerpu svou,
já bych ji zvedl hned a připjal si ji sám.

DE GUICHE To gaskoňský je žvást!

CYRANO Já že se vychloubám?
Půjčte mi šerpu svou dnes večer při útoku
a já ji ponesu do boje na svém boku.

DE GUICHE Gaskoňská nabídka! Tam kdesi na nábreží,
kde nejvíc zuřil boj, má šerpa v blátě leží,
střelami zničena. S tou se už neshledáte.
Kdo by ji hledat šel?

CYRANO *(vytáhne z kapsy bílou šerpu a podává mu ji)*
Já, zde ji, prosím, máte!

*(ticho; kadeti potlačují smích; de Guiche se na ně obrátí;
kadeti usilovně hrají dál a začnou si lhotejně pohvizdo-
vat)*

DE GUICHE *(vezme šerpu)*
Díky! Kusem látky té chci nyní velmi rád,
ač dříve váhal jsem, znamení tajné dát.
(zamává šerpou ve vzduchu)

KADETI Co je?

5. KADET Muž neznámý přebíhá k nepříteli!

DE GUICHE To je náš věrný špeh. Na druhé straně sdělí,
co já mu rozkázal. Takový způsob boje...

CYRANO Je podlý, ničemný!...

DE GUICHE *(klidně si uvazuje šerpu)*
Však máte plody svoje!
Má úkol Španělům to místo stanovit,
kam mají se všemi silami útočit,
neboť jim namluví, že bráněno je špatně.
Až dostane se k nim, vysvětlí věrojatně,

že přítel jemu dá znamení právě tam,
kam útok má se vést. Sem, tady zamávám.

CARBON *(ke kadetům)*
Pánové, do zbraně!
(všichni vstávají; berou si zbraně)

DE GUICHE Dáte se usmrtit?

CYRANO Už chápat začínám. Tohle má pomsta být!

DE GUICHE Zvláštní cit lásky k vám kdybch v svém srdci choval,
asi bych Gaskoňce sem nenakomandoval.
Z hrdinů největší vy přece vždycky jste,
posloužím proto tím i králi i své mstě.

CYRANO Dovolte, abych vám moh provždy vděčný být.

DE GUICHE Já vím, že máte rád, sám s celým stem se bít,
svým choutkám můžete vyhovět bez rozpaků!
(poodejde s Carbonem)

CYRANO *(ke kadetům)*
Vy víte, pánové, že Gaskoňec má v znaku
šest polí z azuru a zlatých polí šest,
k nim přidat krvavě teď káže naše čest!

*(všichni se připravují k obraně; Cyrano přistoupí ke
Kristiánovi)*

Jako bych tušil dnes, že spějeme ke konci.
(vytáhne z kabátce psaní)
List na rozloučenou.

KRISTIÁN Dej.

CYRANO Chceš ho?

KRISTIÁN (vezme list) Ano, chci.
(výstřely)

CARBON Co je to?

5.KADET (v pozadí)
Vůz!
(všichni se k němu hrnou)

1.KADET Jak?

DE GUICHE Zde?

CARBON A jak se valí směle!

3.KADET U čerta!

CUIGY Přijíždí od pozic nepřítele!

DE GUICHE Tak palte!

CYRANO Nestřílet!

CARBON Co křičí vozka stále?

5.KADET Že v službě krále je!

DE GUICHE Ve službách že je krále?

CARBON Do bubnů udeřte!
(vír bubnů, všichni kadeti smeknou)

ROXANA (vběhne) Přejí vám dobré jitro!
(ženský hlas rázem vztyčí všechny skloněné hlavy; - údiv)

Scéna 5.

Předešlí, Roxana.

DE GUICHE A vás posílá král?

ROXANA Jenž řídí lidské nitro,
král Láska!

CYRANO Bože můj!

KRISTIÁN (jí běží vsříc) Co přivádí tě, paní?

ROXANA Mně dlouho trvá už to vaše obléhání!

DE GUICHE Zde zůstat nesmíte!

ROXANA (vesele) A proč? Sem s bubnem!
(usedne na buben) Dík!
(směje se)
Stříleli na můj vůz! - Hlídky a hesla, křik!
Však nějak kysele tu všichni vypadáte!
Ta dlouhá cesta sem!
(uvidí Cyrana)
Bratránku! Jak se máte?

CYRANO (přistoupí)
Jak jste sem projela?

ROXANA Stále jen za nosem.
Jela jsem stále dál, a stále dál - až sem.

CYRANO Linií nepřátel?

ROXANA Španělským vojskem právě!

BRISAILLE Lstí ženskou!

DE GUICHE

Nemožné!

LE BRET

Skrz jejich šiky?

ROXANA

Hravě!

Já prostě projela řadami jejich tryskem.
Když Španěl mrzutě se mračil pod vousiskem
a když se začal ptát, já jsem se nezalekla.
„Chci vidět milence,“ jen s úsměvem jsem řekla.
Jak Španěl galantní by nebyl Francouz ani.

CARBON

Tak, pasem nejlepším je ženské pousmání.

KRISTÍÁN

Však řekni, Roxano, tu vysvětlí mi věc...

ROXANA

Proč místo „manžela“ jsem řekla „milence“?
Říct „muže vidět chci,“ už by mě zadrželi,
já řekla „milence“ a v tom byl vtíp můj celý!

KRISTÍÁN

Však...

ROXANA

Copak ještě zas?

DE GUICHE

Musíte odtud zpět!

ROXANA

Já?

CYRANO

Rychle, pospěšte!

LE BRET

Musíte pryč a hned!

ROXANA

A pročpak?

KRISTÍÁN

(v rozpacích)

Protože...

ROXANA

(vrhne se Kristiánovi do náruče)

Chci zemřít s tebou, drahý!

KRISTÍÁN

Tvé oči jenom žhnou!

ROXANA

A proč, ti povím záhy!

BRISSAILLE

My ubráníme vás!

ROXANA

To bude práce malá!

2.KADET

(nadšeně)

Vše voní jasmínem!

ROXANA

A já si klobouk vzala,
jenž dobře hodí se do vřavy bitevní.

(podívá se na de Guiche)

Však, myslím, maršálek ať marně nelení,
má jistě starosti...

DE GUICHE

Správně jste připomněla.
Já musím dohlédnout na mužstvo své i děla.
Však máte ještě čas se vrátit. Prosím!

ROXANA

Ne!

(de Guiche odejde)

Scéna 6.

Předešlí kromě de Guiche. Později Ragueneau.

KRISTÍÁN

Měj rozum, Roxano, ty teď chceš zůstat zde?

ROXANA

Chci!

CUIGY

(k ostatním)

Ona zůstane!

CARBON Pánové, čeká nás
na boj se připravit, dokud je ještě čas.
(k Roxaně)
Ten šátek upustíte, co držíte v své dlani!

ROXANA Proč?

CARBON Prapor nemáme.

(Roxana upustí šátek, kadeti se na něj vrhnou; Carbon šátek zvedne)

Však na moji čest, páni,
nad žádným vojskem vláť nebude takový!

ROXANA (s úsměvem)
Je trochu maličký!

CARBON (upevní šátek na hrot svého kordu)
Však zato krajkový!

CUIGY (k ostatním)
Pro tuhle šel bych rád třeba hned umírat,
jen kdybych, pánové, takový neměl hlad!

CYRANO (to zaslechl, rozhorleně)
Když vzdáváš dámě hold, o jídle mluvit chceš?

ROXANA V táboře vytráví a já hlad cítím též!
Jen mého kočího si prohlédněte zblízka
a on už určitě si vaše díky získá.

(vejde Ragueneau s koší plnými jídla a pití)

LE BRET Ragueneau!

KADETI (vítají ho)
Ragueneau!

ROXANA Chudáci!

CYRANO (políbí jí ruku) Dobrá vílo!

RAGUENEAU Sem, páni!

(nadšeně)

KADETI Výborně!

CUIGY Jen aby na mě zbylo!

RAGUENEAU Ve voze toho je. Španělé neviděli
pro půvab paní mé, co jsme sem provázeli!

(všichni se vrhnou na jídlo a pití)

ROXANA A přijde-li de Guiche, ať nikdo nepozve ho!
(chodí od jednoho k druhému)
Vy ještě nemáte? Jenom si berte všeho!
(Kristiánovi)
Ty?

KRISTIÁN Nechci!

ROXANA Jen si vem! Kuře, či víno snad?

KRISTIÁN Proč jsi sem přijela?

ROXANA Jak se jen můžeš ptát?
Tíše... až později...

LE BRET (který odešel dozadu, aby strážil donesl jídlo)
Guiche!

CYRANO Schovejte to hned!
Láhev i košíky, ať neví, že kdo jedl!
Jak nebylo by nic!

(*k RaguenEAUovi*)

Ty na svůj kozlík zpátky!
Je všechno ukryto?

(*všechno je schováno; de Guiche vstoupí; všichni mlčí*)

Scéna 7.

Předešlí, de Guiche.

DE GUICHE Ta vůně! Vzduch je sladký!

CUIGY (*klidně si prozpěvuje*)
Kadet jsem...

DE GUICHE Copak je? Jste celý rudý v tváři!

CUIGY Já? Nic. Však bude boj a krev se mi už vaří.

DE GUICHE (*chytne jej a zatřeše jím*)
Vždyť vy jste opilý!

CUIGY (*pyšně*) Opil mě střelný prach!

DE GUICHE (*pokrčí rameny a přistoupí k Roxaně*)
Jak jste se rozhodla? Nemáte ještě strach?

ROXANA Ne!

DE GUICHE Pojd'te!

ROXANA Nepůjdu!

DE GUICHE (*Carbonovi*) Dejte mi mušketu!
Zůstanu s vámi zde. U vašich kadetů.

CYRANO Přece jen jako muž chová se nakonec!

2.KADET Navzdory kraječkám že by byl Gaskoněc?

ROXANA Vy?

DE GUICHE Ženu nenechám já v nebezpečí stát!

CUIGY (*k ostatním*)
Snad bychom mohli mu i něco k jídlu dát?

(*jako zázrakem se objeví všechno jídlo a pití*)

DE GUICHE (*překvapeně*)
Vy máte tu co jíst?

3.KADET A ze všech kapes hned!

DE GUICHE (*se opanuje, hrdě*)
To myslíte, že já bych vaše zbytky jed?

CYRANO (*vzdá mu hold*)
Děláte pokroky!

DE GUICHE (*hrdě*) Já s lačným žaludkem
bojuji nejraději...

CUIGY Je náš!

DE GUICHE Já?

KADETI Ďas to vem!

CARBON (*kteří před chvílí odešel, se znovu objeví*)
Je seřazen můj pluk. Jsou k boji odhodláni!

DE GUICHE (*k Roxaně*)
Smím ruku nabídnout vám při přehlídce, paní?

(*Roxana se do něj zavěsí a oba s Carbonem odcházejí; ostatní za nimi*)

CYRANO *(zadržívá Kristiána)*
Musím ti něco říct. Roxana kdyby snad...

KRISTIÁN Co?

CYRANO Začla o listech...

KRISTIÁN Víím...

CYRANO Snaž se ovládat.

KRISTIÁN Proč?

CYRANO Psals jí častěji... než myslíš...

KRISTIÁN Co?

CYRANO Já vzal
ten úkol na sebe a za tebe jsem psal!
Nic jsem ti neřekl a psal jí. Teď to víš!

KRISTIÁN Hm!

CYRANO Není na tom nic.

KRISTIÁN Vřak jak mi vysvětlíš...
jak listy posílals, i když jsme obleženi?

CYRANO Vřdycky jsem vycházel dřív, než vstal úřvit denní.

KRISTIÁN Tak! V řádnú kolikrát já psal? Snad čtyřikrát?

CYRANO Vííc!

KRISTIÁN Denně tedy snad?

CYRANO I dvakrát denně - rád!

KRISTIÁN *(rozruřeně)*
Takové nadření je vřkutku málo všední!
Smrtí jsi pohrdal?

CYRANO *(vřimne si, ře Roxana se vrací)*
Mlč, prosím, jen ne před ní!
(rychle odběhne)

Scěna 8.

Roxana, Kristián, v pozadí kadeti, Carbon a de Guiche.

ROXANA *(běží ke Kristiánovi)*
Teď, miláčku můj, chci...

KRISTIÁN *(chytne ji za ruce)*
...abys mi přiznala,
pročpak ses opravdu na cestu vydala,
proč přes nebezpečí jsi opustila dům
a za mnou přijela?

ROXANA Kvůli tvým dopisům!

KRISTIÁN Tak...

ROXANA Tolik za měsíc napsal jsi jich! A v boji!
A čím dál krásnějších!

KRISTIÁN Nevím, zda za to stojíš!

ROXANA Mlč! Stále si je řtu! A řtěřím omdlévám,
ře cit tak bohatý náleží právě nám.
Ach, odpusť mi, ře dřív má duře pomatená
jen krásnou tvářív tvou tak byla okouzlena.

KRISTIÁN Roxano...

ROXANA Po kráse já duši objevila.
Tak dvojí lásku mám.

KRISTÍÁN A která zvítězila?

ROXANA Sám vyhrál nad sebou, má povrchnost v prach
padá,
jen pro tvou duši teď mám, miláčku, tě ráda!

KRISTÍÁN Ach!

ROXANA O svém vítězství jak můžeš pochybovat?
Myslíš, že do duše se nelze zamilovat?

KRISTÍÁN Dřív lepší bylo to...

ROXANA Ach, ty mi nerozumíš!
Já miluji teď víc, než představit si umíš.

KRISTÍÁN Mlč, prosím...

ROXANA Ještě víc bych teď tě milovala,
i kdyby krásná ta tvář náhle za své vzala...

KRISTÍÁN Tak nemluv!

ROXANA Je to tak!

KRISTÍÁN I ošklivce? Zlý sen!

ROXANA Stejně tak, přísahám!

KRISTÍÁN Ach!

ROXANA Teď jsi spokojen?

KRISTÍÁN *(stísněně)*
Ach, ano!

ROXANA Co je ti?

KRISTÍÁN *(měkce ji odstrkuje)* Nic, chvilíčku mi přej!

ROXANA Však...

KRISTÍÁN *(ukazuje na kadety v pozadí)*
Prosím, chlapcům těm svůj vlídný úsměv dej,
co pro mne vzalas jim. Jdou na smrt.
(políbí Roxanu) Naposledy!

ROXANA Můj drahý miláčku! *(odejde ke kadetům)*

Scéna 9.

Kristián, Cyrano, v pozadí Roxana s kadety.

KRISTÍÁN *(zavolá)* Cyrano!

CYRANO *(vstoupí)* Jak jsi bledý!

KRISTÍÁN Mě ráda nemá už...

CYRANO Cože?

KRISTÍÁN Má ráda tebe!

CYRANO Ne!

KRISTÍÁN Chce jen duši mou...

CYRANO Ne!

KRISTÍÁN Svědkem buď mi nebe,
že tebe ráda má a ty ji miluješ!

CYRANO Já?

KRISTIÁN Vím to! Šíleně!

CYRANO A ještě víc, když chceš!

KRISTIÁN Proč jí to neřekneš? Proč?

CYRANO Pohled' na mou tvář!

KRISTIÁN Ta už jí nevadí...

CYRANO To řekla?

KRISTIÁN Nejsem lhář!
Promluv s ní. Přiznej se!

CYRANO Nemohu.

KRISTIÁN Pověz!

CYRANO Ale...

KRISTIÁN Mám dost už v srdci svém nosit si soka dále!

CYRANO Co tě to napadá!

KRISTIÁN Chci milován být sám,
anebo vůbec ne! Ted' tě tu zanechám
a ty s ní promluvíš, ať rozhodne se sama.

CYRANO To přece nemůžeš!

KRISTIÁN (volá) Roxano!

CYRANO (zaskočen) Vždyť je dáma!

ROXANA (přiběhne)
Copak?

KRISTIÁN Zde Cyrano by s tebou mluvit chtěl...
A o vážnou jde věc... (odejde)

Scéna 10.

Roxana, Cyrano, později Le Bret, Carbon, kadeti, Ragueneau, de Guiche atd.

ROXANA O vážnou?

CYRANO (zdrčen) Odešel...
(k Roxaně)
Přece ho znáte už. Vše umí zveličovat,
co za řeč nestojí...

ROXANA Moh by snad pochybovat
o tom, co řekla jsem? - A pochyboval. Vážně!

CYRANO (ji vezme za ruku)
Řekla jste pravdu... Řekněte, prosím, snažně...

ROXANA Že milovala bych...
(váhá)

CYRANO (se smutným úsměvem)
Přede mnou zdráháte se
to slovo vyslovit... Má povaha to snese!
I ošklivého, že?

ROXANA Ano, i ošklivého!
(výstřely za scénou)

CYRANO (napjatě)
Mrzáka, šeredu?

ROXANA Nevadí, jen když mého.

CYRANO Směšného?

ROXANA Směšného! - Můj Bože, střilej!

CYRANO A byl by milován?

ROXANA Proč ne? Tím vroucněji.

CYRANO (*ztrácí rozvahu, k sobě*)
Co slyším? Bože můj, snad štěstí vstříc mi spěje!
(*k Roxaně*)
Roxano - víte - já...

LE BRET (*přiběhne a přivolává Cyrana*)
Cyrano!

CYRANO (*se obrátí*) Co se děje?

LE BRET (*šeptá mu něco do ucha*)

CYRANO (*vykřikne*)
To ne! Ne...

ROXANA Co je vám?

CYRANO (*je zdrcen, k sobě*)
Je po všem v této chvíli!
(*další výstřely*)

ROXANA Jak? Něco stalo se? Můj Bože, znovu střílí!
Co jste chtěl předtím říct?

CYRANO Já? Říct? Teď nic,
má paní.
To za řeč nestálo, už nevzpomínám ani.
(*slavnostně*)
Že Kristiánův duch...

(*se sebezapřením*)
větší než nás všech byl!

ROXANA Že byl?
(*vykřikne*)
Ach! - Bože můj!

CYRANO Je po všem. Nemám síl!

(*kadeti přinášejí Kristiána*)

ROXANA Ach, Kristiáne můj!

LE BRET (*k Cyranovi*) Pad prvním výstřelem.
(*Roxana se vrhne na Kristiána; znovu výstřely; hluk bitvy; bubnování*)

KRISTIÁN (*s námahou*)
Roxano!

CYRANO (*rychle a tiše Kristiánovi*)
Všechno ví. Jen sebou, v tobě žije!

(*Kristián klesne*)

ROXANA (*zoufale vykřikne*)
Ne, Kristiáne! Ne!

CARBON (*kadetům*) Útočí!

ROXANA (*k Cyranovi*) Srdce bije?

CARBON Muškety!

ROXANA (*rozplácí se*)
Psaní... Mně... Poslední...

CYRANO (k sobě) Moje!

CARBON Palte!

(výstřely, výkřiky, hluk bitvy)

CYRANO (chce odvést Roxanu)
Bitva už začala! Ted', Roxano, se vzdalte!

ROXANA (brání se odejít)
Ó, prosím, zůstat chci jen dvě, tři vteřiny!
Je mrtev! Jaký byl, vy víte jediný!
(tiše pláče)
Byl člověk zázračný!

CYRANO (s odkrytou hlavou)
Byl!

ROXANA Básník nadšený!

CYRANO Byl!

ROXANA Úctyhodný muž, duch velký, vznešený!

CYRANO Byl!

ROXANA Srdce hluboké, co velký mělo cíl.
Duch čistý, andělský, vznešený půvab!

CYRANO (pevně) Byl!

ROXANA (vrhne se znovu na Kristiána)

CYRANO (k de Guichovi)
Chraňte ji!

(de Guiche odvádí Roxanu)

(pro sebe)

Sbohem buď, Roxano!

(bitva pokračuje; Cyrano se zařadí mezi své druhy; Carbon raněn padá)

Starý brachu!

(přebírá kopí, na němž je šátek Roxany; ke kadetům)
Kupředu, Gaskoňci! Kupředu! Beze strachu!
(pro sebe)

Dva mrtvé pomstít jdu: štěstí a přítele!
(zvedne kopí vysoko nad hlavu)
Krajková zástavo, teď' vlaj nám vesele!
Jen pojdte! Pojdte blíž!

KADETI Však my vás pozdravíme!

(nepřátelská salva; kadeti padají)

CARBON (se zvedá a s kloboukem v ruce)
Kdo je ten hrdý lid, co vstříc jde smrti přímě?

CYRANO (s praporem v ruce; postupně se přidávají ostatní kadeti)

To gaskoňští kadeti jsou!
De Castel jejich kapitán...
To rváči, hráči jsou a lžou.
To gaskoňští kadeti jsou!
(atd.)
(další se ztratí v hluku bitvy)

PÁTÉ JEDNÁNÍ

Cyranovy noviny

Patnáct roků později, r. 1655. Park kláštera sester Křížového řádu v Paříži. Je podzim. Sestry se procházejí. Několik z nich sedí kolem nejstarší jeptišky.

Scéna 1.

Matka Markéta, sestra Marta, sestra Klára a další sestry.

SESTRA KLÁRA *(k matce Markétě)*

Je, matko, pravda to, že každou sobotu už celých deset let Cyrano tráví tu?

MATKA MARKÉTA Už víc než deset let, to čtrnáct bude už, co jeho sestřenka, když padl její muž, přijala útěchu v podobě tiché cely. Jediný Cyrano ji někdy rozveselí.

1.SESTRA On je tak komický!

SESTRA MARTA Však nevím, nakolik je tenhle Cyrano poctivý katolík!

SESTRA KLÁRA My obrátíme ho!

1.SESTRA Zajisté!

MATKA MARKÉTA Raděj ne.
Měla bych strach, že pak k nám chodit přestane.

(vstoupí Roxana v černých šatech, de Guiche nádherný, ale zestárlý, kráčí vedle ní, jdou pomalu; matka Markéta vstane)

Jde paní Madléna, vede si návštěvu.
Tak, sestry, vraťte se k motlíbám, ke zpěvu.

SESTRA MARTA *(šeptem k sestře Kláře)*
Pan maršál de Grammont?

SESTRA KLÁRA *(dívá se)* Opravdu! Pan de Guiche!

1.SESTRA Ten často nechodí.

SESTRA KLÁRA Prosím tě, nevidíš,
jak sešel!

SESTRA MARTA Války! Dvůr!

SESTRA KLÁRA A světský život asi!

(odejdou; de Guiche a Roxana se zastaví u rámu s vyšíváním)

Scéna 2.

Roxana, de Guiche. Později Le Bret a Ragueneau.

DE GUICHE Tak takhle uvažá zde léto vaší krásy
ve smutku?

ROXANA Navždycky...

DE GUICHE A věrná?

ROXANA Slibům svým.

DE GUICHE Mně odpustila jste?

ROXANA Což s vámi nemluví?

DE GUICHE Poslední jeho list ve vašem srdci dosud?

ROXANA Jak sladký talisman, co věnem dal mi osud!

DE GUICHE I mrtvý milován?

ROXANA Mně často zdá se v bolu,
že nikdy nezemřel, že v srdci žijem spolu.

DE GUICHE *(po chvíli)*
Cyrano chodí sem?

ROXANA Ach ano, po léta.
Ten starý přítel mně otvírá do světa
okénko jediné. Vždy každou sobotu
nosí mi novinky. Zasedne v křeslu tu,
chvilku si dobírá mé věčné vyšívání,
kroniku týdne pak vypráví bez váhání.

(objeví se Le Bret)

Pohled'te, pan Le Bret! Povězte, milý, nám,
jak se má Cyrano?

LE BRET Zle!

DE GUICHE Jak?

ROXANA Ó, já vás znám,
vy přeháníte vždy!

LE BRET Tentokrát ani zdání!
Trpí svou chudobou. Nelžu vám, věřte, paní.
Cyrano chudák je a v nedostatku žije,

zástupy panáků, co svými verši bije,
ti všichni spojeni ho týrají a mučí.

ROXANA Však všechny jeho meč doposud mravům učí.

LE BRET Už jenom jediné šaty má, klobouk, meč...

DE GUICHE A proč ho litovat - zbytečná o tom řeč.
Žil jenom v oblacích. Tak co by dnes chtěl víc?

LE BRET Ach, pane maršálku!

DE GUICHE *(z vysoka)* Vím, já mám vše, on nic!
(pozdraví Roxanu) Ted' sbohem! Musím jít.

ROXANA Já vyprovodím vás.

(de Guiche pozdraví Le Breta a odchází s Roxanou)

DE GUICHE *(zastaví se)*
Někdy mu závidím. Dělá to asi čas.
Snad mohl bych si říct: život se povedl.
Však v srdci slyším hlas, že mě jen podvedl.
Jak zvolna mizí vše - člověk se zhnusí sobě,
já nemám výčitky, však spousta stírů v zlobě
mě hlodá. Vzpomínky, přítomnost, plno záští
jsou dnes už závažím i na vévodském plášti.
Po stupních k výšinám když stoupáte tak dále,
šum seschlých iluzí vám v patách kráčí stále.
Zní marnou žalobou, splétá mi dárek malý -
smuteční šat, v němž sám jsem sobě pozůstalým.
(k Roxaně)
Vy dovolíte mi? Jen slovo!

ROXANA Kolik chcete!

DE GUICHE *(jde k Le Bretovi, důvěrně)*
 Je pravda, příteli, že v otevřeném boji
 váš druh je v bezpečí. Něco se ale stoji.
 Včera mi u dvora dopřála náhoda
 zaslechnout: „Cyrana potká prý nehoda!“

LE BRET Děkuji. Řeknu mu... Však nevím...

ROXANA *(přistoupí k ní druhá sestra)* Co se děje?

1.SESTRA Je tu pan Ragueneau, s paní si mluvit přeje.

ROXANA Ať přijde!
(sestra odejde; k de Guichovi a Le Bretovi)

Ubožák!

RAGUENEAU *(prudce vejde)* Ach, paní!
(uvidí Le Breta) Pan Le Bret!

ROXANA Vše jemu povězte, já vrátím se k vám hned.
 Jen postěžujte si...

(Roxana ho dále neposlouchá a odejde s de Guichem)

Scéna 3.

Le Bret, Ragueneau.

RAGUENEAU Je dobře, že jste sám,
 to nepotěší ji, co musím říct teď vám.
 Zahlédnu Cyrana. Vyšel ven na ulici,
 já chci ho dohonit - a vskutku těžko říci,
 jestli jen náhodou, vtom náhle ze střechy

na hlavu spad mu trám. Já celý bezdechý,
 utíkám k němu blíž - a vidím - krvácí...

LE BRET Ubohý Cyrano! Ti podlí bídáci!
 Je mrtev?

RAGUENEAU Nikoli! Odnesl jsem ho domů. -
 To jeho zranění bych nepřál pranikomu!
 Jak ten tam vyvádí, na hlavě hroznou ránu!
 Kdyby se z lůžka zved, v tu chvíli bude v pánu.
 Sám už ho nezvládnou.

LE BRET Pobežme!

(odbíhají)

ROXANA *(objeví se a volá za nimi)*
 Příteli!
(Le Bret a Ragueneau odběhli)

Co to? Já volám ho... Už oba zmizeli...
 Co dobrák Ragueneau mu napovídal asi!

Scéna 4.

Roxana sama, po chvíli třetí a čtvrtá sestra.

ROXANA Ty zářijové dny, ach, jak jsou plné krásy!
(sedne k rámu; sestry vejdou a přinesou velké křeslo)
 Nádherné!

(sestry odejdou)

Jeho čas!

(sedne si; bijí hodiny)

Už by měl tady být!
Kde je? - Už odbilo... Jak se moh opozdit?
To je dnes poprvé... Kde náprstek jen mám?
Ach, sestra klíčnice už hubuje ho tam.
Co ho jen zdrželo, že přišel pozdě tak?
Kdepak ty nůžky mám...

2.SESTRA *(vejde)* Je tu pan Bergerac!

Scéna 5.

Roxana, Cyrano, po chvíli sestra Marta.

ROXANA *(ani se neobrátil od vyšívání)*
Vždyť jsem to říkala.

(vejde Cyrano, velmi bledý, klobouk vražený hluboko do čela; sestra odejde; Cyrano jde s patrnou námahou, opírá se o hůl)

Ten příliš bledý květ,
jakou má barvou kvést?
(přátelsky Cyrana pokárá)

Za dlouhých čtrnáct let
poprvé zpozdl se!

CYRANO *(došel ke křeslu a sedl si tam, jeho veselost kontrastuje s jeho vzezřením)*

Je to tak! K zbláznění!
Já vzteky zuřil jsem pro tohle zpoždění.

ROXANA S kým jste se zdržel tak?

CYRANO S návštěvou dotěravou.

ROXANA *(roztržité)*

A jistě mrzutou?

CYRANO

Nepřišla v chvíli pravou.
Myslím, že odejdu dnes výjimečně dřív.
(zavře oči a na chvíli zmlkne; sestra Marta projde kolem nich)

ROXANA

Že sestru Martu dnes jste propás, to je div.

CYRANO

(otevře oči)
Ach!
(přehnaně komicky)

Sestro Marto, sem!

(sestra se plaše přiblíží)

Se zrakem k zemi dolů
tak stále sklopeným?

SESTRA MARTA

(zvedne oči s úsměvem)

Nu?

(pohlédne na něj a ustrne)

Bože!

CYRANO

(tiše ukáže na Roxanu)
(nahlas)
si promluvíme dnes.
(fanfaronsky)

Pst!

My spolu

Chystám se na zpověď.
Včera jsem jako vždy k večeri maso sněd.

(přehnaně zuřivě)
U ďábla! Musím vás dnes vážně dopálit!
A tak vám dovolím...
(dělá, jako by hledal vhodný žert a už ho našel)

Za mě se pomodlit!

SESTRA MARTA *(jemně)*
 Já nečekala jsem na vaše dovolení.
(odejde)

CYRANO *(se nakloní k Roxaně)*
 Výšivko, dočkám se já tvého dokončení?

ROXANA Ten žert jsem čekala.

CYRANO Co listí dneska padá.

ROXANA *(zvedne hlavu a dívá se vzhůru)*
 Jak jemnou barvu má. Tuhle mám zrovna ráda.
 Jak padá, pohledte!

CYRANO Ač shnije pod stromem,
 vždy padá s grácií a tichým úsměvem.

ROXANA Teď vypravujte mi, co nového se stalo.
 Chci svoje novinky!

CYRANO *(stále bledší v zápalu s bolestí)*
 Dnes toho není málo!
 Tak začnem sobotou: Dne toho Milost král
 hroznových nákyů prý osm spolykal.
 A čarodějnic pár mezitím upálili,
 a paní d'Athis pes, vy znáte ho, ten bílý,
 měl zácpu. V pondělí - nic. Zato druhý den
 milenec Lydie byl kvapně propuštěn.

ROXANA Ó!

CYRANO Středa: Montglatka poprvé řekla „ne“,
 do čtvrtka prý to však tajemstvím zůstane
 a v pátek zase „ne“ vymění za „ano“.

V sobotu...
(zavře oči, hlava mu klesne; ticho)

ROXANA *(udiveně se na něho obrátí a polekaně vstane)*
 Co je vám? Můj Bože, Cyrano!
(jde k němu)
 Příteli, slyšte!

CYRANO *(opět otevře oči, nejistě)*
 Co?
(poděšeně couvne i s křeslem, upraví si klobouk na hlavě)
 Jak jste polekána,
 nic se mi nestalo.

ROXANA Snad přece...

CYRANO Stará rána
 z Arrasu - o ní snad vy víte - někdy zase...

ROXANA Ubohý příteli!

CYRANO To přejde v krátkém čase.
 Už přešlo.
(namáhavě se usmívá)

ROXANA *(stojí vedle něho)*
 Je to tak. Každý má rány z boje,
 zde živa doposud krvácí rána moje!
(položí si ruku na ňadra; začíná se usmívat)

CYRANO Vy slíbila jste mi, že dáte mi ho čist,
 až jednou...

ROXANA Chtěl byste - čist Kristiánův list?

CYRANO O to vás prosím dnes...

ROXANA *(sejme z krku medailón)* Zde!

CYRANO Otevřít ho smím?

ROXANA Otevřte, čtete jen!
(usedne k rámu)

CYRANO *(čte)* „Roxano, zemřu, vím...“

ROXANA Víc nahlas!...

CYRANO *(čte)* „Večer dnes, ó, duše duše mojí,
pln lásky, která víc slovy se nespokojí,
já zemřu, nikdy už mé blahem zpité oči,
do slunce hledící, se po tvých neotočí...“

ROXANA *(udiveně)*
Jak čtete tento list!

(noc se sklání)

CYRANO *(pokračuje)*
„A nezlíbají víc váš úsměv roztomilý.
Z těch vrocích pohledů teď jeden v této chvíli
vám známý posílám, dotkne se vašich skrání.
Jak chtěl bych zakřičet! - Ó ženo má, má paní!“

ROXANA Jak čtete tento list!

CYRANO „Vás volám...“

ROXANA Váš hlas váhá...

CYRANO „Ach ty můj poklade! Má jediná, má drahá!“

ROXANA Ten hlas!

CYRANO „Teď sbohem bud!“

ROXANA Ten hlas!

CYRANO „Má lásko celá!“

ROXANA Ten hlas jsem slyšela... A... Bože... vyslyšela!
(přiblíží se tiše za křeslo, aniž by ji Cyrano zpozoroval, skloní se a dívá se do listu; - tma roste)

CYRANO „Já s tebou budu vždy, já budu vždy tvým stínem,
já budu věčně tvůj, i tam v tom světě jiném.
Miloval jsem tě vždy! Ty budeš věčně má!“

ROXANA *(položí mu ruku na rameno)*
Jak můžete to číst? Vždyť už je přece tma!

(Cyrano se zachvěje, obrátí, vidí ji vedle sebe, skloní hlavu; dlouhé mlčení)

Po celých čtrnáct let jen úlohu jste hrál
starého přítele, jenž přišel, jenž se smál...

CYRANO Roxano!

ROXANA Byl jste to!

CYRANO Ne! Nebyl! Přísahám!

ROXANA Proč netušila jsem ten šlechetný váš klam!

CYRANO Ne, drahá lásko má, ne, já vás neměl rád!

ROXANA Ach, věci mrtvé už - teď živé! Zapíráte?

K čemupak? Čtrnáct let vy dokázal jste mlčet.
Čím on byl v listu tom? Jen jeho pouhá pečeť.
To vaše slzy jsou...

CYRANO (vrací jí list) Však jeho krev je tam!

(vběhnou Le Bret a Ragueneau)

Scéna 6.

Předešlí, Le Bret, Ragueneau.

LE BRET Cyrano! Zbláznil ses?

RAGUENEAU Z postele utek nám.

LE BRET Že vstal, tím zabil se...

ROXANA Ó, teď vás chápu oba,
ta slabost před chvílí a nyní tato mdloba...

CYRANO Týdenní kroniku musím teď dokončit...
V sobotu navečer, než k večeri moh jít,
pán z Bergeracu byl úkladně usmrčen...
(smekne klobouk, má obvázanou hlavu)

ROXANA Co říká? - Cyrano! Kdo udělal to jen?
Proč se to stalo? Teď!

CYRANO „Být zabit v čestném boji,
hrot meče v srdci nést a hrdě hlavu svoji.“
Tak jsem to vždycky chtěl. - Však díky osudu
jsem zabit zákeřně a navíc zezadu

neznámým lokajem a k tomu polenem.
Jak všechno na světě i smrt svou zkazil jsem!

RAGUENEAU Ach, drahý pane můj!

CYRANO Už neplač! Šetři síly!
(podává mu ruku)
Copak teď děláš ty? Tak pověz, bratře milý!

RAGUENEAU (v slzách)
Já svíčky utírám v divadle Molièra.

CYRANO Tak?

RAGUENEAU Ale odejdu! Jsem dopálen, vždyť včera,
když hráli Scapina, já jednu scénu viděl,
tu celou ukrad vám!

LE BRET Ani se nezastyděl!

RAGUENEAU „Co jen chtěl, u čerta?“

LE BRET Tu slavnou scénu vzal.

CYRANO Jen mlčte, přátelé, on dobře udělal!
(k Ragueneauvi)
A lidé smáli se?

RAGUENEAU (vzlyká) To bylo, pane, smíchu!

CYRANO Jen napovídat smím a zapomněn být v tichu!
(k Roxaně)
Když dole ukrýval mne hluboký stín tmavý,
jiní výš stoupali si pro polibek slávy!
To spravedlivé jen, můj skon to potvrdil:
Molière slavný je, Kristián krásný byl!

ROXANA   Já miluji tě! Žij!
(je slyšet varhany)

CYRANO   Ne! To jen v pohádce
se princí říkává a zní tak přesladce...
A jeho ohyzdnost při kouzelném tom slovu
hned zmizí. - Moje ne. Já ohyzdný jsem znovu.

ROXANA   Já jsem tě zabila.

CYRANO   Odpusť mi!

ROXANA   Kam se vracím?
Co milovala jsem, podruhé nyní ztrácím!

CYRANO   Le Brete, ještě dnes chci opál Luny zlázat,
a není potřeba už stroje vynalézat.

LE BRET   Ó, Bože, smiluj se!

CYRANO   Le Bret zas vede svou.

LE BRET   *(propukne v pláč)*
Příteli!

CYRANO   *(se těžce zvedá, se ztrhaným pohledem)*
Jakže? To gaskoňští kadeti jsou!
„Co jen chtěl u čerta na této galeji,“
u čerta, co tam chtěl? - Ne, jinou raději:
Filosof a mechanik,
rýmař, rváč a hudebník,
říší vzdušnou putovník,
v boji rychlý jako pták,
tuzé špatný milovník,
zde leží pan Bergerac.

Však pardon - musím jít - nesmím se opozdit.
Já vím, že v pravý čas sluší se odejít.
(klesne nazpět do křesla a pohlédne na plačící Roxanu)
Já nechci, abyste miň pro něho teď lkala,
jen prosím, velká tma až by mne v náruč vzala,
ať smutek váš je těž - trochu i smutkem pro mě.

ROXANA   To přísahám!

CYRANO   *(se najednou vztyčí)*

Tak ne! Já nechci umřít skromně
v tom křesle. - Nechte mě! Tak měž jen podepře
mne!

(po chvíli)
Mám boty z mramoru - vidím jen stíny temné
a rukavice mám z kovu...
(se vzpřímí)

Už jde. Tak prudce -
Chci vzpřímen čekat ji...
(tasí)

a se svým mečem v ruce!
(zvedne meč)

Že je to zbytečné? Jde zima z očí těch.
Tentokrát bojuji bez čáky na úspěch!
Vy kolem! Já vás znám, mí nepřátelé kdysi!
Tys lež?

(bodá mečem do prázdna)

Jen stůj! Tak stůj! A, tam jsou kompromisy!
Předsudky! Podlosti!
(bodá)

Mám s vámi smlouvat snad?
Ne, nikdy! Příšero, stůj, tebe měl bych znát!
Ach, lidská hlouposti! - Ty v prach mě srážíš přec.
Však bít se budu, bít, a bít až na konec!
(dělá divoké výpady; udýchaně se zarazí)
Ach, vše mi berete, můj vavřín i mou růži!

Jen berte, jedno však vždy zůstane tu muži,
co nemá trhliny a skvrny. V triumf jistý
to navzdor odnesu...

(vyskočí s napřaženým mečem)

To je ...

(zavravorá)

Roxana

Co?

Cyrano

(s úsměvem)

Štít svůj čistý!

(meč mu vypadne z ruky; Cyrano zemře)

KONEC

Československá obchodní banka, a.s.
Sumavská 33, 611 46 Brno